

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΘΡΑΚΟΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

DIONYSII THRACIS
ARS GRAMMATICA

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΘΡΑΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΘΡΑΚΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

“Vorwärts mit den antiken”
(Πρὸς τὰ ἐμπρὸς μὲ τοὺς ἀρχαίους)

Έντουαρντ Βάϊτσεκερ
Γερμανός νομπελίστας
Φυσικός και φιλόσοφος

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΘΡΑΚΟΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

DIONYSII THRACIS
ARS GRAMMATICA

Εισαγωγή και ἐποπτεία ἐκδόσεως
Γεωργία Ξανθάκη - Καραμάνου

Μετάφραση - Σημειώσεις
Νικόλαος Δημητριάδης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ
ΑΘΗΝΑ 2003

Η Έκδοση της ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ του Διονυσίου του Θρακός
έκδιδεται από την “ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ”,
στὸ πλαίσιο τῆς ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ
μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ / HELLENIC MINISTRY OF CULTURE

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ - Διδότου 20 - 10 680

Τηλ. έπικοινωνίας: 210 8847139 - ήλεκτρ. διεύθ. hlh@otenet.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Διονύσιος ὁ Θρᾷξ ἀνήκει στὴ Σχολὴ τῆς Αλεξανδρείας, ἡ ὅποια μαζὶ μὲ τὴ Σχολὴ τῆς Περγάμου ἀνέδειξε τοὺς μεγαλύτερους γραμματικοὺς καὶ φιλολόγους τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς ἐπιστήμης τῆς κλασικῆς φιλολογίας.

“Οπως ὁ μετὰ τὸν Ὁμηρο μεγαλύτερος ἐπικὸς ποιητὴς τῆς Ἀρχαϊότητας, ὁ Απολλώνιος ὁ Ρόδιος, ὁ Διονύσιος συγκαταλέγεται στοὺς λίγους φιλολόγους ποὺ εἶχαν γεννηθῆ στὴν Αλεξανδρεία. Γεννήθηκε γύρω στὸ 170 π.Χ. καὶ ὄνομάσθηκε Θρᾷξ, ἀντὶ γιὰ Αλεξανδρεύς, διότι τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του Τίρης θεωρήθηκε θρακικῆς προέλευσεως¹.

Ο Διονύσιος ὑπῆρξε ἀφοσιωμένος μαθητὴς καὶ ὄπαδὸς (στὴν προσέγγιση τῶν κλασικῶν κειμένων) τοῦ Αριστάρχου, τοῦ περίφημου σχολιαστῆ τῶν Ὁμηρικῶν Ἐπῶν καὶ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ἐκπροσώπους τῆς φιλολογίας στὴν Αλεξανδρεία. Μετὰ τὴν ὄλοκλήρωση τῶν σπουδῶν του στὴ Σχολὴ τοῦ Αριστάρχου γύρω στὸ 144/3 π.Χ., ἐξ αἰτίας τῶν πολιτικῶν ταραχῶν κατέφυγε στὴ Ρόδο², φημισμένο κέντρο φιλοσοφίας καὶ ρητορικῆς κατὰ τὴν περίοδο αὐτή. Ο “φιλαριστοτέλης” Τυραννίων (Στράβων XIII, 608 F), μία σημαντικὴ μορφὴ τῆς Περιπατητικῆς Σχολῆς καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους μελετητὲς τοῦ ἔργου τοῦ Αριστοτέλους, ὑπῆρξε ἔνας ἀπὸ τοὺς στενοὺς φίλους τοῦ Διονυσίου στὴ Ρόδο, ὃπου ἡ παράδοση τοῦ Περιπάτου εἶχε ἀκμάσει ἥδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Εὐδήμου, τοῦ μαθητῆ τοῦ Αριστοτέλους³.

¹ Pfeiffer, 1968, σ. 266.

² Pfeiffer, ὅπ.π.

³ Ο Pfeiffer, ὅπ.π. σ. 273, παραδέτει τὶς σχετικὲς μαρτυρίες. Τὴν τελικὴ ὅμως ταξινόμηση καὶ ἐκδοση τοῦ τεράστιου ἔργου τοῦ Αριστοτέλους ἔφερε σὲ πέρας ὁ Περιπατητικὸς φιλόσοφος Ανδρόνικος ὁ Ρόδιος.

Λέγεται ότι οι Ρόδιοι μαθητές του Διονυσίου συνέλεξαν τὰ μέσα γιὰ τὴν ἀνακατασκευὴ τῆς κύλικας τοῦ Νέστορος σὲ ἀσῆμι⁴. Ο Διονύσιος ἀπέδειξε ἔτσι ότι συνδύαζε φιλολογικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ ἐνδιαφέροντα. Ακολουθώντας τὸν Ἀρίσταρχο, ὑπῆρξε πρωτίστως σχολιαστής καὶ ἐφιηγευτής τοῦ Ὁμηρου. Στὰ πολυάριθμα ἔργα του περιλαμβάνονται “Ὑπομνήματα εἰς Ὁμηρον” (δηλ. σχολιασμὸς ἀνὰ στίχο) καὶ “Μελέται”.

Ωστόσο ἡ “Τέχνη”, ἡ πραγματεία γιὰ τὴ Γραμματικὴ, ἦταν τὸ ἔργο ποὺ τοῦ προσέφερε ἀναγνώριση καὶ ὑστεροφημία. Πρόκειται γιὰ τὸ πρῶτο βιβλίο Γραμματικῆς Ἐπιστήμης τὸ ὅποιο μεταφράσθηκε στὴ συριακὴ καὶ ἀρμενικὴ γλώσσα (τὸν 5ο αἰ. μ.Χ.), ἐνῶ ἀργότερα (15ος αἰ.) μεταφράσθηκε καὶ στὰ λατινικά. Η “Τέχνη” διαδόθηκε σὲ σημαντικὸ βαθμὸ καὶ στὸν μὴ ἐλληνόφωνο κόσμο. Η μέθοδος τῆς συγγραφῆς καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ μικροῦ σὲ ἔκταση αὐτοῦ ἔργου στοιχεῖ πρὸς μία μακρὰ σειρὰ μελετῶν γιὰ τὴ γλώσσα ποὺ πρώθησαν οἱ Σοφιστὲς καὶ συνέχισαν οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ φιλόλογοι⁵. Περιλαμβάνει συνοπτικὰ καὶ μεστὰ τὰ συμπεράσματα προγενέστερων σχετικῶν ἔργων, στοιχεῖο ποὺ συνέβαλε ἀποφασιστικὰ ὥστε νὰ καταστεῖ σχολικὸ ἐγχειρίδιο γιὰ πολλοὺς αἰώνες. Η ἐπιγραμματικότητα καὶ πυκνότητα τῆς “Τέχνης” ἔδωσε ἀφομὴ γιὰ πολλὰ ἐπιγραμματικὰ Σχόλια (σημειώσεις ποὺ ἐφιηγεύουν δυσχερῆ σημεῖα τοῦ κειμένου) κατὰ τὴν μακρὰ αὐτὴ περίοδο⁶.

Κατὰ τὴν συγγραφὴ τῆς “Τέχνης” ὁ Διονύσιος βασίσθηκε χρίως στὶς ἀρχές τῆς Ἀλεξανδρινῆς Φιλολογίας καὶ τῆς Στωικῆς Φιλοσοφίας.⁷ Ο ὄρισμὸς τῆς Γραμματικῆς Τέχνης, ὁ ὅποιος παρατίθεται στὴν ἀρχή, καταδεικνύει ότι σκοπός τοῦ συγγραφέα ἦταν νὰ δεῖξει τὴν χρήση τῆς γλώσσας στοὺς ποιητὲς καὶ τοὺς πεζογράφους. Συγκρο-

⁴ Pfeiffer, ὅπ.π., σ. 266.

⁵ Pfeiffer, ὅπ.π., σ. 267.

⁶ Pfeiffer, ὅπ.π., σ. 268, καὶ χρίως Lallot, 1989, σ. 26 κ.εξ.

⁷ Τὰ Σχόλια παρατίθενται μὲ πληρότητα στὶς κριτικὲς ἐκδόσεις τοῦ G. Uhlig, 1883, καὶ τοῦ A. Hilgard, 1901. Γιὰ τὴ σημασία τους στὴν ἀνάπτυξη τῶν γραμματικῶν σπουδῶν, δι. Cohn, Real Encyclopädie V 982.

τήθηκε ἔτσι ἓνα σύστημα γραμματικῆς ἀπὸ ἐμπειρικὴ γνώση τῆς γλώσσας τῆς ποίησης καὶ τῆς πεζογραφίας⁸.

Η περίοδος ποὺ ἀκολουθεῖ κατονομάζει ἔξι τμήματα: 1) ἀνάγνωση μεγαλοφάνως, μὲ ἴδιαίτερη φροντίδα γιὰ τὴν προσωδία, τὸν ὄρθο χρωματισμὸ τῆς φωνῆς, ἕνα πολὺ σημαντικὸ τμῆμα ποὺ ἀποδεικνύει τὴ σημασία τῆς προσωδίας καὶ τὴ σχέση τοῦ γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ λόγου, 2) ἐξήγηση, δηλαδὴ διευκρίνιση τῶν ποιητικῶν ἐκφραστικῶν μέσων, χρίως τῶν σχημάτων λόγου (“κατὰ τοὺς ποιητικοὺς τρόπους”), 3) ἐφιηγεύσια τῶν ἀσυνήδιστων λέξεων (“γλῶσσαι”) καὶ τῶν θεμάτων (“ἰστορίαι”), δηλαδὴ τοῦ μυθολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ ὑποβάθρου τοῦ κειμένου, 4) ἐτυμολογικὲς ἀναλύσεις, 5) ἀναλογία, δηλαδὴ γραμματικὴ κανονικότητα (“ἀναλογίας ἐκλογισμός”), ἕνα τμῆμα ποὺ ἀπεδείκνυε τὴ στενὴ σχέση τῆς Τέχνης μὲ τὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστάρχου καὶ τῆς Αλεξανδρείας γενικότερα. Η ἀντίδετη ἀρχὴ τῆς “ἀνωμαλίας” ἦταν ἀντιπροσωπευτικὴ τῆς Σχολῆς τῆς Περγάμου. Κατὰ τὴν θεωρία τῆς ἀναλογίας ἡ γλώσσα εἶναι δομημένη σύμφωνα μὲ σταθεροὺς κανόνες, ἐνῶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνωμαλίας, ἀνεγνώριζε τὴν ἀνδρώπινη ἐλευθερία καὶ τὶς ἀποκλίσεις ἀπὸ τοὺς κανόνες στὴ χρήση τοῦ γλωσσικοῦ ὄργανου, 6) Τὸ τελευταῖο τμῆμα, ἀποκαλούμενο “κάλλιστον πάντων τῶν ἐν τῇ τέχνῃ”, ἀναφέρεται στὴ λογοτεχνικὴ κριτικὴ (“κρίσις ποιημάτων”). Άπὸ τὰ ἔξι αὐτὰ τμήματα τὸ πρῶτο, “περὶ ἀναγνώσεως, περὶ τόνου καὶ περὶ στιγμῆς”, (=στίξεως), περιλαμβάνεται στὶς παραγράφους 2-4 τῆς “Τέχνης”. Η ραφωδία ἀναφέρεται στὴν ἐπόμενη παράγραφο, καταδεικνύοντας τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Διονυσίου γιὰ τὴν ὄμηρικὴ ποίηση.

Η σπουδαιότητα τῆς “Τέχνης” ἔγκειται χρίως στὸ γεγονός ότι περιέχει ἓνα σαφὲς καὶ εὐληπτό σύστημα γραμματικῆς τεχνικῆς: ἀρχίζει μὲ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου (“στοιχεῖα”) καὶ τὴ διαιρεσή τους σὲ φωνήντα, διφθόγγους καὶ σύμφωνα (παράγραφος 6), συνεχίζεται μὲ τὶς συλλαβές, μακρές, βραχεῖς καὶ κοινὲς (παράγραφοι 7-10) καὶ καταλήγει μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν μερῶν τοῦ λόγου

⁸ Η τέχνη, τὸ ἀντίδετο τῆς ἐμπειρίας, εἶναι ὁ συνδυασμὸς πρακτικῆς δεξιότητας καὶ θεωρητικῆς γνώσης βασισμένης στὸν ὄρθο λόγο.

(παράγραφοι 11-20): τὸ ὄνομα μὲ τὰ γένη, τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὶς πεντε πτώσεις· τὸ ρῆμα μὲ τοὺς χρόνους, τὶς ἐγκλίσεις καὶ τὶς διαθέσεις· τὶς μετοχές, μὲ ἴδιότητες καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα καὶ ἀπὸ τὸ ρῆμα· τὴν ἀντωνυμία, ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ ὄνοματος· τὴν πρόθεση, ἡ ὅποια τίθεται μπροστά ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ λόγου· τὸ ἐπίρρημα· τὸν σύνδεσμο, ὁ ὅποιος συνδέει ἄλλα μέρη τοῦ λόγου. Εἰναι ἀξιοσημείωτο ὅτι τὸ ἐπιφώνημα λείπει ἀπὸ τὴ διαίρεση τῶν μερῶν τοῦ λόγου.

Η μορφὴ αὐτὴ γραμματικῆς τεχνικῆς ἐφαρμόζεται στὰ ἐπιστημονικὰ συγράμματα ἀλλὰ καὶ στὰ σχολικὰ ἔγχειριδια Γραμματικῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, γεγονὸς ποὺ καταδεικνύει ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. καθιέρωσε τὶς θεμελιώδεις ἀρχές τῆς παραδοσιακῆς περιγραφικῆς Γραμματικῆς καὶ ἀπέβη τὸ κλασικὸ βοήθημα Γραμματικῆς γιὰ περίπου 13 αἰῶνες⁹ καὶ ἡ ἀφετηρία γιὰ τὶς μεταγενέστερες προσεγγίσεις τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ. Οἱ πληροφορίες καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς γνώσης γιὰ γλωσσικὰ θέματα ποὺ προωθήθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες στοχαστὲς, φιλοσόφους καὶ φιλολόγους, ἀπὸ τὸν 5ο ὥς καὶ τὸν 2ο αἰ. π.Χ., συγκεντρώθηκαν καὶ ἀναδείχθηκαν μὲ τρόπο συστηματικὸ σὲ αὐτὸ τὸ σημαντικὸ καὶ πρωτοπόρῳ ἔργο, ποὺ ἐμελλε νὰ ἀσκήσει εὑρύτατη ἐπίδραση. Βασικὸς λόγος τῆς ἀπήχησης αὐτῆς ἦταν τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ “Τέχνη” παρέχει τὴ μέθοδο, τὸν τρόπο προσέγγισης καὶ κατανόησης τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, διότι σαφῶς παραδέτει καὶ ἐξηγεῖ τὴ βασικὴ δομὴ καὶ τοὺς κύριους μηχανισμοὺς τῆς λειτουργίας τους.

Παρὰ τὶς ἀμφιβολίες γιὰ τὴν πατρότητα τοῦ ἔργου, οἱ ὅποιες ἔχουν κατὰ καφούς διατυπωθῆ ἀλλὰ σήμερα ἔχουν σαφῶς περιορισθῆ¹⁰, ἐπιβάλλεται νὰ ὑπογραμμισθῇ ὡς κύρια συμβολὴ τῆς “Τέχνης” ἡ ἐπιστημονικὴ συστηματοποίηση ὅλων τῶν συνιστωσῶν τῆς ἑλληνικῆς

⁹ Sandys, 1967, σ. 139.

¹⁰ Βλ., ἀνάμεσα σὲ ἄλλους, Lallot, ὥπ.π., σ. 19 κ.εξ. Ἀμφιβολίες τὰ τελευταῖα χρόνια γιὰ τὴν πατρότητα τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακὸς διατυπώθηκαν (ἀλλὰ χωρὶς νὰ πείσουν) ἀπὸ τὸν V. di Benedetto 1958, 169-210 καὶ 1959, 87-118. Τὴν παραδοσιακὴ ἀπόδοση τοῦ ἔργου στὸν Διονύσιο τὸν Θράκα τὴν δέχονται οἱ περισσότεροι μεγάλοι φιλόλογοι: π.χ. R. Pfeiffer, ὥπ.π., H. Erbse, 1980, 244-258.

γλώσσας. Οἱ ὅροι ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὶς εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες γιὰ νὰ ἀποδοθοῦν οἱ χρόνοι τῶν ρημάτων καὶ οἱ πτώσεις τῶν ὄνομάτων καὶ τῶν ἐπιδέτων εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸ οἱ λατινικοὶ ὅροι ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ αὐτοὺς ποὺ ἐπινόησαν οἱ Στωικοὶ καὶ χρησιμοποιήθηκαν στὴν “Τέχνη”¹¹.

Εἶναι πανθόμολογόμενο ὅτι ἡ ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς στὶς σύγχρονες εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες εἶναι ἐμφανής στὴ διατήρηση τῶν ἑλληνικῶν λέξεων, αὐτούσιων ἢ σὲ ριζικὴ μορφή, κυρίως στὴν ὄρολογία τῆς Επιστήμης, τῆς Τεχνολογίας καὶ στὸν σχηματισμὸ τῶν ἀφηρημένων ὄνομάτων, ἀλλὰ καὶ στὴν καθημερινὴ γλωσσικὴ ἐπικοινωνία¹².

Η “Τέχνη” ἀποδεικνύει ἀκόμη ὅτι ἡ γραμματικὴ τεχνικὴ, “τὸ τελευταῖο μεγάλο ἐπίτευγμα τῆς φιλολογίας κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴ περίοδο”¹³, ἀσκησε σημαντικὴ ἐπίδραση στὴ Λατινικὴ Γραμματικὴ καὶ μέσω αὐτῆς ἀπετέλεσε τὸ πρότυπο γιὰ τὶς μετέπειτα συστηματικές προσεγγίσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν.

Στὸ πλαίσιο τῆς Ενωμένης Εὐρώπης ἡ (Γραμματικὴ) “Τέχνη” τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακὸς παρέχει ἔνα ἀκόμη κίνητρο γιὰ τὴ μελέτη καὶ προώθηση τῆς μήτρας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, τῆς ἑλληνικῆς, στὴ διαχρονικότητά της ἀπὸ τὸν “Ομηρο ὥς σήμερα.

Καθηγήτρια Γεωργία Ξανθάκη-Καραμάνου
Πρόεδρος τῆς Έταιρείας Ελλήνων Φιλολόγων

¹¹ Πρβλ. R. Easterling-B.M.W. Knox, *Ιστορία τῆς Αρχαίας Ελληνικῆς Λογοτεχνίας* (ελληνικὴ μετάφραση, ἐκδ. Παπαδήμα), δεύτερη ἀναθεωρημένη ἔκδοση, Αθήνα 1994, σ. 831.

¹² Βλ. γιὰ παράδειγμα, J. Bouffartigue-A.M. Delrieu, *Oἱ ἑλληνικὲς ρίζες στὴ γαλλικὴ γλώσσα* (ελληνικὴ μετάφραση, ἐκδ. Ελευθεροτυπία), Αθήνα 1993, Αρ. Κωνσταντίνη, *Η οἰκουμενικὴ διάσταση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας*, Αθήνα 2001, γιὰ τὴν τεράστια ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς στὴ γαλλικὴ καὶ στὴν ἀγγλικὴ γλώσσα ἀντίστοιχα.

¹³ “Οπως εὔστοχα τὴν χαρακτήρισε ὁ Pfeiffer, ὥπ.π., σ. 272.

INTRODUCTION

Dionysios Thrax belongs to the School of Alexandria which, together with that of Pergamos, produced the greatest grammarians and scholars of the Antiquity. Like Apollonios Rhodios, the epic poet, Dionysios was one of the few scholars who were natives of Alexandria. Born in approximately 170 B.C., he was surnamed Thrax (“from Thrace”), instead of Alexandreus (“from Alexandria”), because his father’s name Τύρης was thought to be Thracian.

Dionysios was considered to be a most devoted pupil and follower of Aristarchos, one of the greatest figures of Alexandrian scholarship and a famous interpreter of Homer. His formative years in Aristarchos’ School must have ended in 144/3 B.C., when because of the political upheaval he came from Alexandria to Rhodes², a well known centre of philosophy and rhetoric in that period. Tyrannion, the so-called “φιλαριστοτέλης” (Strab. XIII 608 F), a significant figure of the Aristotelian School and one of the first to study Aristotle’s work³, was among Dionysios’ followers in Rhodes where the Peripatetic tradition had flourished since the days of Aristotle’s pupil Eudemos. It is said that Dionysios’ Rhodian pupils collected the means for his reconstruction of Nestor’s cup in silver⁴. Dionysios is thus proved to combine both philological and archaeological activities. Following Aristarchos he was chiefly an interpreter of Homer. His numerous writings included “Τυπομνήματα εἰς Ὀμηρον” (= running

¹ Pfeiffer, 1968, p 266.

² Pfeiffer, loc.cit .

³ Pfeiffer, *op. cit.*, p. 273, with the relevant evidence. The task of the final arrangement and publication of Aristotle’s enormous work was passed on the Peripatetic philosopher Andronicus of Rhodes.

⁴ Pfeiffer, *op.cit.*, p. 266.

commentaries) and *Μελέται* (probably a collection of Homeric “Exercises” or of rhetorical “Declamations”).

However, it is his “*Téχνη*” (*Techne*) that offered him recognition and fame. It is the first Greek book of Grammar translated into the Syrian and the Armenian language (5th cent. A.D.) and later (15th century) into Latin. The *Techne* was therefore promoted to the non Greek-speaking world. This slim book follows the long series of studies of language made first by the Sophists and continued by the philosophers and scholars⁵. It effectively comprises in a brief form the conclusions of earlier studies and became a school book for many centuries. The short phrases of the *Techne* caused many explanatory notes (*Scholia*) through the centuries⁶.

In writing his *Techne* Dionysios was mainly based on the principles of Alexandrian scholars and Stoic philosophers. At the very beginning, the definition of Grammar shows that Dionysios’ aim was to indicate the use of language by poets and prose writers: “Grammar is the empirical knowledge of what is for the most part being said by poets and prose writers”. It was thus constructed from observation (*ἐμπειρία*) of the language of poetic and prose texts a system of grammar, a “*τέχνη*”⁸.

The sentence that immediately follows the definition of Grammar names its six parts : 1) ἀνάγνωσις, “reading aloud”, with care to the correct modulation of the voice (“*κατὰ προσῳδίαν*”), a very important part showing the significance of prosody and the relation of written and spoken words; 2) ἐξήγησις, the explanation of the poetical tropes (“*κατὰ τοὺς ποιητικοὺς τρόπους*”); 3) the interpretation of unusual words (“*γλῶσσαι*”) and of the subject

⁵ Pfeiffer, *op.cit.*, p. 267.

⁶ Pfeiffer, *op.cit.*, p. 268, and particularly Lallot, 1989, p. 26 ff.

⁷ The *Scholia* are cited in full in the critical editions of G. Uhlig, 1883 and A. Hilgard, 1901. For the significance of these *Scholia* for the development of grammatical studies, see Cohn, *Real Encyclopädie* V 982.

⁸ *Téχnē* “art”, the opposite of *ἐμπειρία*, “experience, is the combination of practical skill and theoretical knowledge based on reason (*ἐπιστήμη*).

matter (“*ἱστορίαι*”), namely the elements concerning the myth and the historical background of the text; 4) the finding of etymologies; 5) the setting out of analogy (“*ἀναλογίας ἐκλογισμός*”), a part showing that the *Techne* complied with the fundamental principle of the School of Aristarchos and the Alexandria in general, the analogy, as opposed to the anomaly, the main principle of the School of Pergamos. The theory of analogy considered that language was built in accordance with steady rules while that of anomaly accepted human freedom and deviations from rules in the use of language. 6) Literary criticism (“*κρίσις ποιημάτων*”) is the last part, called “the noblest of all. Of these six parts only the first, on reading, accents and punctuation is elaborated in paragraphs two to four of the *Techne*⁹. *Ραψωδία*, “rhapsody”, is mentioned in paragraph five, pointing to Dionysios’ interest for Homeric poetry.

The main importance of the *Techne* is provided by the fact that it contains a clear and simple system of technical grammar¹⁰: it starts with the letters of the alphabet (“*στοιχεῖα*”) and their division into vowels, diphthongs and consonants (paragraph 6), it goes on to syllables, long, short, anceps (paragraphs 7-10) and ends with the elaboration of the parts of speech (paragraphs 11-20): the noun “*ὄνομα*” with its genders, numbers and its five case-inflexions (“*πτώσεις*”), the appellative (“*προσηγορία*”), considered to be a sort of the noun (“*εἶδος τῷ ὄνόματι...*”), and not a separate part of the speech ; the verb (“*ρῆμα*”) with its tenses and moods; the participle (“*μετοχή*”) with characteristics of both noun and verb; the article (“*ἄρθρον*”); the pronoun (“*ἀντανυμία*”), used in place of the noun; the preposition (“*πρόθεσις*”), placed before the other parts of speech; the adverb (“*ἐπίφρημα*”); the conjunction (“*σύνδεσμος*”) linking other parts of speech. The exclamation (“*ἐπιφώνημα*”) is the only part missing from this division of the parts of speech.

⁹ Pfeiffer, *op.cit.*, p. 269.

¹⁰ Pfeiffer, *loc.cit.*, Lallot, *op.cit.*, p. 28ff.

This form of technical grammar applies in every book of Grammar of any European language. The Techne, therefore, this work of the second century B.C., remained the standard work on Grammar for about 13 centuries¹¹, and established the basic principles of the traditional descriptive Grammar. The information on issues of language provided by the Greek thinkers from the fifth to the second century B.C. was collected and systematically presented in this important work destined to exert a wide influence. For the Techne provides the method, the manner of approaching and understanding the Greek and other European languages, since it clearly states their main structure and the mechanisms of their function.

Despite some doubts on the authorship of the Techne, which nowadays are limited¹², it is important to note the scientific systematization of all the constituents of Greek language. The terms used in European languages for the tenses of verbs and the cases-inflections of nouns and adjectives are, to a great extent, the latin equivalents of those invented by the Stoicks and used in the Techne¹³.

It is widely recognized that the influence of Greek on modern European languages is obvious in the maintenance of Greek words or Greek stems in the terminology of Science and Technology, in the formation of abstract nouns and also in colloquialisms¹⁴.

Nevertheless, the Techne shows that also technical Grammar,

¹¹ Sandys, 1967, p.139.

¹² See, among others, Lallot, *op.cit.*, p. 19ff, Pfeiffer, *op.cit.*, p.270ff., Erbse, 1980, 244-258. Not convincing doubts about the authorship: V.di Benedetto, 1958, 169-210 and 1959, 87-118.

¹³ Cf. Easterling-Knox, 1985, p.636.

¹⁴ Cf, for instance, J. Bouffartigue and A.M. Delrieu, *Les racines grecques à la langue française*, Paris, 1993, A. Constantinidis, *The Ecumenical Dimension of Hellenic Language*, Athens 2001, for the influence of Greek on French and English, respectively.

“the latest achievement of Hellenistic Scholarship”¹⁵, exerted a remarkable influence on latin Grammar and through it provided the model for the later systematic approaches of European languages.

In the framework of the United Europe a further spur is thus provided to the study and promotion of Greek, the Mother of European languages, in its unity from Homer to our era.

Professor Georgia Xanthakis-Karamanos
President of the Society of Greek Scholars

¹⁵ Thus aptly Pfeiffer, *op.cit.*, p.272.

BIBLIOGRAPHY

A) EDITIONS OF THE TECHNE AND THE SCHOLIA

(in chronological order)

Editio princeps in: FABRICIUS, I.A, *Bibliotheca Graeca* VII
(1715) 26-34

BEKKER, I., 1816: *Anecdota Graeca*, II, pp.629-643.

UHLIG, G., 1883: Dionysios Thrax, *Ars Grammatica, Grammatici Graeci* I 1, Leipzig Teubner, 1883.

HILGARD, A., 1901: Scholia in Dionysii Thracis artem grammaticam, *Grammatici Graeci* I 3.

PECORELLA, G.B, 1962: TEXNH ΓΡΑΜΜΑΤΙKH, Testo critico, Bologna.

LALLOT, J., 1989, La Grammaire de Denys le Thrace, (traduction annotée), Paris, Editions C.N.R.S.

B) GENERAL WORKS ON THE TECHNE AND THE HISTORY OF CLASSICAL SCHOLARSHIP AND GREEK LITERATURE

DI BENEDETTO, V., 1958: "Dionisio Trace e la Techne a lui attribuita", *Annali della Scuola Normale Superiore di Pisa*, serie II, vol. 27, 169-210.

DI BENEDETTO, V., 1969: *ibid.*, vol. 28, 87-118.

EASTERLING, P.E., KNOX, B.M.W., 1985: *The Cambridge History of Classical Literature*, Cambridge University Press.

ERBSE, H., 1980: "Zur normativem Grammatik der Alexandriner", *Glotta* 58, 244-258.

PFEIFFER, R., 1968 : *History of Classical Scholarship*, Oxford University Press.

SANDYS, J.E, 1967: *A History of Classical Scholarship, From the Sixth Century B.C. to the End of the Middle Ages*, vol. I, New York.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΘΡΑΚΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

DIONYSII THRACIS

ARS GRAMMATICA

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

“Η θεωρία περὶ γλώσσης στὸ Δυτικὸ κόσμο ξεκίνησε τὸν 5ο αἰώνα π.Χ. στὴν Ἑλλάδα, στὰ πλαίσια τῶν φιλοσοφικῶν ἀναζητήσεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἔρευνας ποὺ διεξήγαγαν γιὰ τὴ φύση τῆς γλώσσης καὶ γιὰ τὴν λειτουργία τῆς. Ο Διονύσιος ὁ Θρᾷξ (2ος αἰών π.Χ.) μελέτησε ὅλες τὶς θεωρίες καὶ τὶς ἀπόφεις τῶν προγενεστέρων του καὶ συνέγραψε τὴν “Τέχνη Γραμματική”. Αὐτὸς εἶναι ἔνα πόνημα σημαντικὸ γιὰ τὴν Ἱστορία τῶν Γλωσσῶν, γιὰ τὴν Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, γιὰ τὴν συμβολὴ τῶν Ἑλλήνων στὴν διαμόρφωση γλωσσικῆς καὶ ἐθνικῆς συνειδήσεως στοὺς λαοὺς τοῦ Δυτικοῦ κόσμου. Γιὰ πάνω ἀπὸ χίλια χρόνια ἡ Γραμματικὴ αὐτὴ ἦταν τὸ μόνο ἔργο στὸ ὅποιο στηρίχθηκαν οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως γιὰ νὰ ὄργανώσουν συστηματικὰ τὶς γλῶσσες τους. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι συγγράμματα ξένων μελετητῶν ἀναγνωρίζουν σήμερα χωρὶς ἀμφιβολία ὅτι χάρις εἰς τὸ ἔργο τοῦ Διονυσίου σχηματίσθηκαν οἱ Γραμματικὲς τῶν γλωσσῶν αὐτῶν ποὺ θεωροῦνται σήμερα “παγκόσμιες” καὶ χυριαρχοῦν στοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου.

Νικόλαος Δημητριάδης

Τὸ Ἀρχαῖο κείμενο, εἶναι φωτογραφικὴ ἀναπαραγωγὴ τῆς ἐκδόσεως τοῦ G. Uhlig, B.G. Teubneri, Lipsiae, 1833.

§ 1 ΠΕΡΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Γραμματική ἔστιν ἐμπειρία τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λετομένων.

Μέρη δὲ αὐτῆς ἔστιν ἔξι· πρῶτον ἀνάγνωσις ἐντριβὴς κατὰ προσῳδίαν, δεύτερον ἐξήγησις κατὰ τοὺς ἐνυπάρχοντας ποιητικοὺς τρόπους, 5 τρίτον γλωσσῶν τε καὶ ἱστοριῶν πρόχειρος ἀπόδοσις, τέταρτον ἐτυμο-^{p 620 b} λογίας εὑρεσίς, πέμπτον ἀναλογίας ἐκλογισμός, ἕκτον κρίσις ποιημάτων, δ δὴ κάλλιστόν ἔστι πάντων τῶν ἐν τῇ τέχνῃ.

10

§ 2 ΠΕΡΙ ἈΝΑΓΝΩΣΕΩΣ

5 Ἀνάγνωσίς ἔστι ποιημάτων ἢ συγγραμμάτων ἀδιάπτωτος προφορά.

Ἀναγνωστέον δὲ καθ' ὑπόκρισιν, κατὰ προσῳδίαν, κατὰ διαστολήν. ἐκ μὲν τὰρ τῆς ὑποκρίσεως τὴν ἀρετήν, ἐκ δὲ τῆς προσῳδίας τὴν τέ-¹⁵ χνην, ἐκ δὲ τῆς διαστολῆς τὸν περιεχόμενον νοῦν δρῶμεν.⁶ ἵνα τὴν μὲν τρατῳδίαν ἡρῷϊκῶς ἀναγνῶμεν, τὴν δὲ κωμῳδίαν βιωτικῶς, τὰ δὲ ἐλε-²⁰ τεῖα λιτυρῶς, τὸ δὲ ἔπος εὔτόνως, τὴν δὲ λυρικὴν ποίησιν ἐμμελῶς, ²⁵ τοὺς δὲ οἰκτοὺς ὑφειμένως καὶ γοερῶς. τὰ τὰρ μὴ παρὰ τὴν τούτων γινόμενα παρατήρησιν καὶ τὰς τῶν ποιητῶν ἀρετὰς καταρριπτεῖ καὶ τὰς ἔξεις τῶν ἀνατινωκόντων καταγελάστους παρίστησιν.

25

§ 3 ΠΕΡΙ ΤΟΝΟΥ

15 Τόνος ἔστιν ἀπήχησις φωνῆς ἐναρμονίου, ⁷ ἢ κατὰ ἀνάτασιν ἐν τῇ ^{p 620 b} εσε-⁸ σσῳ ὁξείᾳ, ἢ κατὰ ὀμαλισμὸν ἐν τῇ βαρείᾳ, ἢ κατὰ περίκλασιν ἐν τῇ περι-⁹ σπωμένῃ.

§ 1 ΠΕΡΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Ἡ Γραμματικὴ εἶναι γνώση¹ αὐτῶν ποὺ ἐπὶ τὸ πλεῖστον λέγονται ἀπὸ τοὺς ποιητὲς καὶ τοὺς συγγραφεῖς.

Ὑπάρχουν ἔξι μέρη αὐτῆς: πρῶτον, συνήθης ἀνάγνωση² κατὰ προσῳδία³ δεύτερον, ἐξήγηση⁴ κατὰ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα ποὺ ὑπάρχουν κυρίως στοὺς ποιητές⁵ τρίτον συνήθης ἀπόδοση⁶ τῶν λέξεων καὶ τῶν διηγήσεων⁷ τέταρτον, εὕρεση τῆς ἐτυμολογίας⁸ πέμπτον, ἀκριβῆς ἀναλογία⁹: ἔκτον, κρίση γιὰ τὰ ἔμμετρα κείμενα¹⁰, πράγμα ποὺ εἶναι τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα ὅσα ἐνυπάρχουν στὴν τέχνη.

§ 2 ΠΕΡΙ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ

Ἀνάγνωση εἶναι προφορά⁸ τῶν ποιημάτων, δηλαδὴ τῶν κειμένων ποὺ εἶναι γραμμένα μὲ μέτρο, ἢ τῶν συγγραμμάτων, τῶν γραμμένων δηλαδὴ χωρίς μέτρο.

Πρέπει νὰ διαβάζει κανεὶς μὲ ἡδοποιία, σύμφωνα μὲ τὴν προσῳδία καὶ μὲ κατάλληλη ἄρθρωση. ⁹ Απὸ τὸν τρόπο ἡδοποιίας προέρχεται ἡ βαθύτερη ἀξία τῶν ἀναγιγνωσκομένων, ἀπὸ τὴν προσῳδία διαπιστώνεται ἡ ποιότητα τῆς τέχνης τοῦ κειμένου, ἀπὸ τὴν ἄρθρωση ἀντιλαμβανόμαστε τὸ νόημα τοῦ ἔργου. ¹⁰ Εἳτε, τὴν τραγωδία τὴν διαβάζουμε μὲ φωνή δυνατή καὶ ἐπιβλητική, τὴν κωμῳδία μὲ τρόπο παραστατικὸ καὶ μιμητικό⁹, τὰ ἐλεγεῖα¹⁰ μὲ τόνο ὁξύφωνο¹¹, τὰ ἔπη μὲ τονισμένη φωνή¹², τὴν λυρικὴ ποίηση μὲ μελωδικότητα καὶ τοὺς οἴκτους μὲ σπασμένη φωνή¹³ καὶ θρῆνο. Γιατὶ ὅσα τελοῦνται χωρίς τὶς παραπάνω προϋποθέσεις καὶ τὴν ἀξία τῶν ποιημάτων εὐτελίζουν καὶ τὴν παιδευτικὴ ἐπιφροὴ στοὺς ἀναγνῶστες ὑποβαθμίζουν κατὰ τρόπο ἐξοντωτικό.

§ 3 ΠΕΡΙ ΤΟΝΟΥ

Ο τόνος εἶναι μιὰ ἀπήχησις φωνῆς ποὺ διαδέτει ἀρμονία, ἀποδίδει ὁξεία ἀπόχρωση, μεταπίπτει σὲ βαρεία ἀπόχρωση, εἶναι ταυτόχρονα ὁξεῖς καὶ βαρύς καὶ ἀποτελεῖ τὴν περισπωμένη¹⁴.

5

§ 4 (4 et 5b) ΠΕΡΙ ΣΤΙΓΜΗΣ

Στιγμαί είσι τρεῖς· τελεία, μέση, ύποστιγμή. † καὶ ἡ μὲν τελεία στιγμή ἔστι διανοίας ἀπητικμένης σημείου, μέση δὲ σημείου πνεύματος δένεκεν παραλαμβανόμενον, ύποστιγμή δὲ διανοίας μηδέπτω ἀπητικμένης ἀλλ' ἔστι ἐνδεούσης σημείου.

Τίνι διαφέρει στιγμὴ ύποστιγμῆς; Χρόνῳ ἐν μὲν τῷτε στιγμῇ ^{νευμάτων} πολὺ τὸ διάστημα, ἐν δὲ τῇ ύποστιγμῇ παντελῶς δλίγον. ¹⁵

25

§ 5 (6b) ΠΕΡΙ ΡΑΨΩΔΙΑΣ

Ραψωδία ἔστι μέρος ποιήματος ἐμπειριληφός τινα ύπόθεσιν. εἴρηται δὲ ραψωδία † οἰονεὶ ραψωδία τις οὐσια, ἀπὸ τοῦ δαφνίνη ράβδῳ περιερχομένους ἄδειν τὰ Ὁμήρου ποιήματα.

§ 6 (7b) ΠΕΡΙ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

Γράμματά ἔστιν εἰκοσιτέσσαρα ἀπὸ τοῦ ἄ μέχρι τοῦ ᾖ. γράμματα δὲ λέγεται διὰ τὸ γραμμαῖς καὶ ξυμαῖς τυποῦνθαι· γράψαι τὰ τὸ ξῦνται παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ «Νῦν δέ μ' ἐπιγράψας ταρσὸν ποδὸς εὔχεαι αὗτως» (<Λ 388). Τὰ δὲ αὐτὰ καὶ στοιχεῖα καλεῖται διὰ τὸ ἔχειν στοιχὸν τινα καὶ τάξιν. —

^{νευμάτων} Τούτων φωνήεντα μέν ἔστιν ἑπτά· ἄ ε ἥ ἵ ὁ ὑ ᾖ. φωνήεντα δὲ λέγεται, διτι φωνὴν ἀφ' ἑαυτῶν ἀποτελεῖ.

Τῶν δὲ φωνηέντων μακρὰ μέν ἔστι δύο, ἥ καὶ ᾖ, βραχέα δύο, ^{νευμάτων} ἕ καὶ ὁ, δίχρονα τρία, ἄ ἵ ὑ. δίχρονα δὲ λέγεται, ἐπεὶ ἔκτείνεται καὶ συστέλλεται.

Προτακτικὰ φωνήεντα πέντε· ἄ ε ἥ ὁ ᾖ. προτακτικὰ δὲ λέγεται, διτι προτασσόμενα τοῦ ἓ καὶ ὑ συλλαβὴν ἀποτελεῖ, οἷον ἄτι ἄτι. ύποτακτικὰ δύο· ἓ καὶ ὑ. καὶ τὸ ὑ δὲ ἐνίστε προτακτικόν ἔστι τοῦ ἓ, ὡς ἐν τῷ μυῖα καὶ ἀρπυια. ¹⁰

§ 4 ΠΕΡΙ ΣΤΙΓΜΗΣ

Οἱ στιγμὲς εἶναι τρεῖς: ἡ τελεία, ἡ μέση καὶ ἡ ύποστιγμή. Καὶ ἡ μὲν τελεία εἶναι σύμβολο πλήρους ἐννοίας, ἡ δὲ μέση εἶναι σύμβολο ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ πάρουμε ἀνάστα, ἡ δὲ ύποστιγμὴ¹⁵ εἶναι σύμβολο ἐννοίας ποὺ δὲν συμπληρώνεται, ἀλλὰ τῆς λείπει κατι.

Σὲ τὶ διαφέρει ἡ στιγμὴ ἀπὸ τὴν ύποστιγμή;

Στὸν χρόνο: Γιατὶ στὴ στιγμὴ ύπάρχει ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα, ἐνῶ στὴν ύποστιγμὴ πολὺ μικρό.

§ 5 ΠΕΡΙ ΡΑΨΩΔΙΑΣ

Ἡ ραψωδία εἶναι μέρος ποιήματος ποὺ περιέχει κάποια ύπόθεση, ὀνομάσθηκε δὲ ραψωδία –κατὰ κάποιο τρόπο ραβδωδία– ἐπειδὴ κάποιοι, περιερχόμενοι, ἔψαλλαν τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου κρατώντας ραβδὸν ἀπὸ δάφνη.

§ 6 ΠΕΡΙ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

Τὰ γράμματα εἶναι εἰκοσιτέσσερα ἀπὸ τὸ α (ἄλφα) ἕως τὸ ω (ὦμέγα). Λέγονται δὲ γράμματα ἐπειδὴ καταχωροῦνται μὲ γραμμὲς καὶ ξύσμῳ¹⁶. Τὸ γράψιμο ἦταν τὸ ξύσμιο στοὺς παλαιούς, ὅπως μνημονεύεται καὶ στὸν Ὁμηρο: «Νῦν δέ μ' ἐπιγράψας ταρσὸν ποδὸς εὔχεαι αὗτως» (<Λ 388). Αὐτὰ καλοῦνται καὶ στοιχεῖα, ἐπειδὴ ἀκολουθοῦν μιὰ γραμμὴ μὲ τάξην.

Ὑπάρχουν ἑπτὰ φωνήεντα: α, ε, η, ι, ο, υ, ω. Λέγονται δὲ φωνήεντα ἐπειδὴ ἐκφέρουν μόνα τους ἔναν ἥχο.

Απὸ τὰ φωνήεντα δύο εἶναι μακρά, τὸ η καὶ τὸ ω, δύο εἶναι βραχέα, τὸ ε καὶ τὸ ο, καὶ τρία δίχρονα, τὰ α, ι, υ. Λέγονται δὲ δίχρονα γιατὶ ἔκτείνονται καὶ συστέλλονται.

Ὑπάρχουν προτακτικὰ πέντε φωνήεντα: α, ε, η, ο, ω. Λέγονται προτακτικὰ γιατὶ προτάσσονται τοῦ ι καὶ τοῦ υ καὶ ἀποτελοῦν συλλαβὴ, ὅπως αι, αυ. Υπάρχουν δύο ύποτακτικά, τὸ ι καὶ τὸ υ. Καὶ τὸ υ εἶναι καρπιὰ φορὰ προτακτικὸ τοῦ ι, ὅπως στὶς λέξεις μυῖα καὶ ἄρπυια.

Δίφθογγοι δέ εἰσιν ἔξι· αἱ αὐτὲς εἴ τε εὖ δι οὐ.

^{εσι ν} Σύμφωνα δὲ τὰ λοιπὰ ἑπτακαίδεκα· β̄ γ̄ δ̄ ζ̄ θ̄ κ̄ λ̄ μ̄ ν̄ ἔ π̄
ρ̄ ἔ τ̄ φ̄ χ̄ ψ̄. σύμφωνα δὲ τὸ λέγονται, ὅτι αὐτὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ
^{ιε} φωνὴν οὐκ ἔχει, συντασσόμενα δὲ μετὰ τῶν φωνηέντων φωνὴν
ἀποτελεῖ.

Τούτων ήμίφωνα μέν ἔστιν δόκτω· ζ̄ ἔ ψ̄ λ̄ μ̄ ν̄ ρ̄ ἔ. ήμίφωνα δὲ
λέγεται, ὅτι παρ' ὅσον ἡττον τῶν φωνηέντων εὔφωνα καθέστηκεν ^{ρ εσι ν}
ἐν τε τοῖς μυγμοῖς καὶ σιγμοῖς. Ἀφωνα δέ ἔστιν ἐννέα· β̄ γ̄ δ̄ κ̄ π̄
τ̄ θ̄ φ̄ χ̄. ἀφωνα δὲ λέγεται, ὅτι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔστιν κακόφωνα, ^ω
ἄπειρον ἀφωνον λέγομεν τὸν τρατῳδὸν τὸν κακόφωνον.

⁵ Τούτων ψιλὰ μέν ἔστι τρία, κ̄ π̄ τ̄, δασέα τρία, θ̄ φ̄ χ̄, μέσα δὲ
^{ρ εσι ν} τούτων τρία, β̄ γ̄ δ̄. μέσα δὲ εἴρηται, ὅτι τῶν μὲν ψιλῶν ἔστι δασύτερα,
τῶν δὲ δασέων ψιλότερα. καὶ ἔστι τὸ μέσον β̄ μέσον τοῦ π̄ καὶ φ̄, τὸ
δὲ τὸ μέσον τοῦ κ̄ καὶ χ̄, τὸ δὲ δ̄ μέσον τοῦ θ̄ καὶ τ̄. Ἀγνιστοίχει δὲ
τὰ δασέα τοῖς ψιλοῖς, τῷ μὲν π̄ τὸ φ̄, οὕτως· «Ἄλλά μοι εἴφ̄ δη

^ω ἔσχες τὸ ιών εὐεργέα νῆα» (*Γ 279*), τῷ δὲ κ̄ τὸ χ̄· «Ἄυτίχ̄ δὲ μὲν
χλαῖνάν τε χιτῶνά τε ἐννυτὸς Ὁδυσσεὺς» (*ε 229*), τὸ δὲ θ̄ τῷ
τ̄· «Ως ἔφαθ̄» οἱ δὲ ἄρα πάντες τὸ άκήν τέτενοντο σιωπῆ» ^{ρ εσι ν} (*Γ 95*).
“Ἐτι δὲ τῶν συμφώνων διπλὰ μέν ἔστι τρία· ζ̄ ἔ ψ̄. διπλὰ δὲ εἴ-
ρηται, ὅτι ἐν ἕκαστον αὐτῶν ἐκ δύο συμφώνων σύγκειται, τὸ μὲν ζ̄ ἐκ
τοῦ ἔ καὶ δ̄, τὸ δὲ ξ̄ ἐκ τοῦ κ̄ καὶ τ̄, τὸ δὲ ψ̄ ἐκ τοῦ π̄ καὶ τ̄.

Ἀμετάβολα τέσσαρα· λ̄ μ̄ ν̄ ρ̄. ἀμετάβολα δὲ λέγεται, ὅτι οὐ
μεταβάλλει ἐν τοῖς μέλλουσι τῶν ρημάτων οὐδὲ ἐν ταῖς κλίσει τῶν
δυομάτων. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ ὑγρά καλεῖται. —

¹⁰ Τελικὰ ἀρσενικῶν δυομάτων τὸ ἀνεπεκτάτων κατ' εὐθεῖαν καὶ ἐνικήν
πτῶσιν στοιχεῖά ἔστι πέντε· ν̄ ἔ ρ̄ ἔ ψ̄, οἷον Δίων Φοῖνιξ Νέ-
στωρ Πάρις Πέλοψ. θηλυκῶν δὲ δόκτω· ᾱ η̄ ω̄ ν̄ ἔ ρ̄ ἔ ψ̄, οἷον
Μοῦσα Ἐλένη Κλειώ χελιδών ἔλιξ μήτηρ Θέτις λαῖλαψ. ^{ρ εσι ν} οὐδετέρων δὲ ἔξι· ᾱ ῑ ν̄ ρ̄ ἔ ῡ, οἷον ἄρμα μέλι δένδρον ύδωρ ^{ιε}
δέπας δόρυ. τινὲς δὲ προστιθέασι καὶ τὸ ο̄, οἷον ἄλλο. Δυϊκῶν δὲ

Οἱ δίφθογγοι εἰναι ἔξι· αἱ, αὐ, εἱ, εὐ, οἱ, οὐ.

Τὰ σύμφωνα εἰναι τὰ ὑπόλοιπα δέκα ἑπτά· β̄, γ̄, δ̄, ζ̄, θ̄, κ̄, λ̄, μ̄, ν̄,
ξ̄, π̄, ρ̄, σ̄, τ̄, φ̄, χ̄, ψ̄. Λέγονται σύμφωνα ἐπειδὴ τὰ ιδια δὲν ἔχουν φωνή,
ἀλλὰ συντασσόμενα μετὰ φωνηέντων ἀποτελοῦν φθόγγο.

Απ' αὐτὰ ὥκτω εἰναι ήμίφωνα· ζ̄, ξ̄, ψ̄, λ̄, μ̄, ν̄, ρ̄, σ̄. Λέγονται
ήμίφωνα γιατὶ ἔχουν μειωμένη εὐφωνία ἔναντι τῶν φωνηέντων, ἀποδί-
δουν μούγκρισμα ἢ ἀκούγεται συριγμός¹⁷. Τὰ ἀφωνα εἰναι ἐννέα· β̄, γ̄,
δ̄, κ̄, π̄, τ̄, θ̄, φ̄, χ̄. Λέγονται δὲ ἀφωνα ἐπειδὴ εἰναι κακόφωνα, ὅπως
λέμε ἀφωνο αὐτὸν τὸν ἥθοποιὸ ποὺ παιζει τραγωδία καὶ ἔχει ἀσχημη
φωνή.

Απὸ αὐτὰ τὰ ψιλὰ εἰναι τρία· κ̄, π̄, τ̄, τὰ δασέα τρία· θ̄, φ̄, χ̄, τὰ
μέσα τρία· β̄, γ̄, δ̄. Λέγονται δὲ μέσα γιατὶ εἰναι δασύτερα ἀπὸ τὰ ψιλά
καὶ ψιλότερα ἀπὸ τὰ δασέα. Καὶ τὸ θ εἰναι μέσον τῶν π καὶ φ, τὸ γ
εἰναι μέσον τῶν κ καὶ χ καὶ τὸ δε εἰναι μέσον τῶν θ καὶ τ. Ἀντιστοι-
χοῦν δὲ τὰ δασέα στὰ ψιλά, στὸ δὲ π τὸ φ. Επτὸς· «Ἄλλά μοι εἴφ̄ δη
ἔσχες ιών εὐεργέα νῆα» (*Γ 279*). Στὸ δὲ κ τὸ χ· «Ἄυτίχ̄ δὲ μὲν χλαῖνάν
τε χιτῶνά τε ἐννυτὸς Ὁδυσσεὺς» (*ε 229*). Τὸ δὲ θ στὸ τ· ““Ως ἔφαδ̄”
οἱ δὲ ἄρα πάντες ἀκήν ἐγένοντο σιωπῆ” (*Γ 95*).

Ὑπάρχουν τρία διπλὰ σύμφωνα· ζ̄, ξ̄, ψ̄. Λέγονται διπλὰ ἐπειδὴ
καθένα ἀπ' αὐτὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο σύμφωνα, τὸ μὲν ζ̄ ἀπὸ τὸ σ
καὶ τὸ δ, τὸ δὲ ξ ἀπὸ τὸ κ καὶ τὸ σ, τὸ δὲ ψ ἀπὸ τὸ π καὶ τὸ σ.

Τὰ ἀμετάβολα εἰναι τέσσερα· λ̄, μ̄, ν̄, ρ̄. Λέγονται δὲ ἀμετάβολα
γιατὶ δὲν μεταβάλλονται στὸν μέλλοντα τῶν ρημάτων οὔτε στὶς κλί-
σεις τῶν ὀνομάτων. Αὐτὰ λέγονται καὶ ὑγρά.

Τελικὰ στοιχεῖα ἀρσενικῶν ὀνομάτων χωρὶς ἔκταση στὴν εὐθεία
ἐνική πτῶση εἰναι πέντε· ν̄, ξ̄, ρ̄, ψ̄, ὅπως στὶς λέξεις Δίων, Φοῖνιξ,
Νέστωρ, Πάρις, Πέλοψ. “Οσον ἀφορᾶ τὰ θηλυκά, εἰναι ὥκτω· ᾱ, η̄, ω̄,
ν̄, ξ̄, ρ̄, σ̄, ψ̄, ὅπως στὶς λέξεις Μοῦσα, Ελένη, Κλειώ, χελιδών, ἔλιξ,
μήτηρ, Θέτις, λαῖλαψ. Στὰ οὐδέτερα ἔξι· ᾱ, ῑ, ν̄, ρ̄, σ̄, ῡ, ὅπως στὶς
λέξεις ἄρμα, μέλι, δένδρον, ύδωρ, δέπας, δόρυ. Μερικοὶ προσθέτουν
καὶ τὸ ο, ὅπως στὴ λέξη ἄλλο. Στὸν διικὸ εἰναι τρία· ᾱ, ε̄, ω̄, ὅπως

τρία· ἀ ε ᾧ, οἷον Ἀτρείδα Ἐκτορε φίλω. Πληθυντικῶν δὲ τέσσαρα·
5 ι ἡ ἄ, οἷον φίλοι Ἐκτορες βιβλία βέλη.

20

§ 7 (8b) ΠΕΡΙ ΣΥΛΛΑΒΗΣ

Συλλαβὴ ἐστὶ κυρίως σύλληψις συμφώνων μετὰ φωνήνετος ή φωνήνετων, οἷον καρφίων φωνήνετων, οἷον φίλων φωνήνετος, οἷον ἄ.

§ 8 (9b) ΠΕΡΙ ΜΑΚΡΑΣ ΣΥΛΛΑΒΗΣ

Μακρὰ συλλαβὴ τίνεται κατὰ τρόπους ὀκτώ, φύσει μὲν τρεῖς, θέσει δὲ πέντε. καὶ φύσει μὲν <1> ἥτοι δτ' ἀν διὰ τῶν μακρῶν στοιχείων ἑκ- 5 φέρηται, οἷον ἥρως· <2> ή δτ' ἀν ἔχῃ ἐν τι τῶν διχρόνων κατ' ἔκτασιν παραλαμβανόμενον, οἷον Ἀρης· <3> ή δτ' ἀν ἔχῃ μίαν τῶν διφθόγγων, οἷον Αἴας. θέσει δὲ <1> ἥτοι δτ' ἀν εἰς δύο σύμφωνα λήγη, οἷον ἄλς· <2> ή δτ' ἀν βραχεῖ ή βραχυνομένῳ φωνήνετι ἐπιφέρηται δύο σύμφωνα, 10 οἷον ἄτρος· <3> ή δτ' ἀν εἰς ἀπλοῦν σύμφωνον λήγη καὶ τὴν ἔξης ἔχῃ 5 ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένην, οἷον ἔργον· <4> ή δτ' ἀν διπλοῦν σύμφωνον ἐπιφέρηται, οἷον ἔξω· <5> ή δτ' ἀν τὸ διπλοῦν σύμφωνον λήγη, οἷον Ἀραψ.

§ 9 (10b) ΠΕΡΙ ΒΡΑΧΕΙΑΣ ΣΥΛΛΑΒΗΣ

10 Βραχεῖα συλλαβὴ τίνεται κατὰ τρόπους δύο, <1> ἥτοι δτ' ἀν ἔχῃ ἐν τι τῶν φύσει βραχέων, οἷον βρέφος· <2> ή δτ' ἀν ἔχῃ ἐν τι τῶν διχρό- 15 νῶν κατὰ συστολὴν παραλαμβανόμενον, οἷον Ἀρης.

5

15

§ 10 (11b) ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΗΣ ΣΥΛΛΑΒΗΣ

Κοινὴ συλλαβὴ τίνεται κατὰ τρόπους τρεῖς, <1> ἥτοι δτ' ἀν εἰς φωνῆν μακρὸν λήγη καὶ τὴν ἔξης ἔχῃ ἀπὸ φωνήνετος ἀρχομένην, οἷον «Οὐ τί μοι αἰτίη ἔσσι· Θεοί νύ μοι αἰτιοί εἰσιν» (<Γ 164>). 20 <2> ή δτ' ἀν βραχεῖ ή βραχυνομένῳ φωνήնετι ἐπιφέρηται δύο σύμφωνα, μὲν τὸ μὲν δεύτερον ἀμετάβολον, τὸ δὲ ἡγούμενον καθ' ἐν ἀφωνόν

Ἀτρείδα, Ἐκτορε, φίλω. Στὸν πληθυντικὸ δὲ τέσσερα: ι, σ, α, η, ὅπως στὶς λέξεις φίλοι, Ἐκτορες, βιβλία, βέλη.

§ 7 ΠΕΡΙ ΣΥΛΛΑΒΗΣ

Η συλλαβὴ εἶναι κυρίως συνένωση συμφώνων μὲ ἐνα φωνῆν ἢ μὲ φωνήνετα, ὅπως οἱ συλλαβὴς κάρ, βοῦς· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ συλλαβὴ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐνα φωνῆν, σὰν τὴν ἄ, ἡ.

§ 8 ΠΕΡΙ ΜΑΚΡΑΣ ΣΥΛΛΑΒΗΣ

Η μακρὰ συλλαβὴ σχηματίζεται μὲ ὀκτὼ τρόπους, ἐκ φύσεως μὲν τρεῖς, ἐκ θέσεως δὲ πέντε. Καὶ ἐκ φύσεως σχηματίζεται 1) ὅταν ἐκφέρεται μὲ μακρὰ στοιχεῖα, ὅπως ἥρως· 2) ὅταν ἐμπεριέχει ἐν δίχρονο κατ' ἔκταση, ὅπως Ἀρης· 3) ὅταν διαθέτει μιὰ ἀπό τὶς διφθόγγους, ὅπως Αἴας.

Ἐκ θέσεως σχηματίζεται 1) ὅταν λήγει σὲ δύο σύμφωνα, ὅπως ἄλς· 2) ὅταν σ' ἐνα βραχὺ ή βραχυνόμενο φωνῆν ἀκολουθοῦν δύο σύμφωνα, ὅπως ἀγρός· 3) ἡ ὅταν λήγει σὲ ἀπλὸ σύμφωνο καὶ τὴν ἐπομένη ἔχει νὰ ἀρχίζει ἀπὸ σύμφωνο, ὅπως ἔργον· 4) ὅταν ἀκολουθεῖ διπλὸ σύμφωνο, ὅπως ἔξω· 5) ὅταν λήγει σὲ διπλὸ σύμφωνο, ὅπως Ἀραψ.

§ 9 ΠΕΡΙ ΒΡΑΧΕΙΑΣ ΣΥΛΛΑΒΗΣ

Η βραχεῖα συλλαβὴ σχηματίζεται κατὰ δύο τρόπους· 1) ὅταν ἔχει ἐνα ἀπὸ τὰ ἐκ φύσεως βραχέα φωνήνετα, ὅπως βρέφος· 2) ὅταν ἔχει ἐνα ἀπὸ τὰ δίχρονα ποὺ ἔχει υποστεῖ συστολή, ὅπως Ἀρης.

§ 10 ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΗΣ ΣΥΛΛΑΒΗΣ

Η κοινὴ συλλαβὴ¹⁸ σχηματίζεται κατὰ τρεῖς τρόπους· 1) ὅταν λήγει σὲ μακρὸ φωνῆν καὶ ἡ ἐπομένη συλλαβὴ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆν, ὅπως στὸ στίχο «Οὐ τί μοι αἰτίη ἔσσι· Θεοί νύ μοι αἰτιοί εἰσιν» (<Γ 164>). 2) ὅταν ἐνα βραχὺ ή βραχυνόμενο φωνῆν ἀκολουθοῦν δύο σύμφωνα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ δεύτερο εἶναι ἀμετάβολο, τὸ δὲ προηγούμενο

“εἶτιν, οἷον «Πάτροκλέ μοι δειλῆ πλεῖστον κεχαρισμένε θυμῷ» (Τ 287). **〈3〉** ή δτ' ἀν βραχεῖα οὖτα καταπεραιῶ εἰς μέρος λόγου καὶ τὴν ἔξη ἀπὸ φωνήντος ἀρχομένην, οἷον «Νέστορα δ' οὐκ εἴλαθεν ιαχὴ πίνοντά περ ἐμπῆς» (Ξ 1).

50

§ 11 (18 et 18b) ΠΕΡὶ Λέξεως

Λέξις ἔστι μέρος ἐλάχιστον τοῦ κατὰ σύνταξιν λόγου.

5 Λόγος δέ ἔστι πεζῆς λέξεως σύνθεσις διάνοιαν αὐτοτελῆ δηλοῦσα. **ρ 681**

Τοῦ δὲ λόγου μέρη ἔστιν δκτώ· ὄνομα, ρῆμα, μετοχή, ἀρθρον, ἀντωνυμία, πρόθεσις, ἐπίρρημα, σύνδεσμος. ή γάρ προσηγορία ὡς εἶδος τῷ δνόματι ὑποβέβληται.

† ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ρ 684 b

§ 12 (14b) ΠΕΡὶ ΌΝΟΜΑΤΟΣ

10

Όνομά ἔστι μέρος λόγου πτωτικόν, σῶμα ἢ πρᾶγμα σημαῖνον, σῶμα μὲν οἷον λίθος, πρᾶγμα δὲ οἷον παιδεία, κοινῶς τε καὶ ίδιως λεγό-
5 μενον, κοινῶς μὲν οἷον ἀνθρωπος ἵππος, ίδιως δὲ οἷον Σωκρά-
της. — Παρέπεται δὲ τῷ δνόματι πέντε· γένη, εἰδη, σχήματα, ἀριθμοί,
πτώσεις.

Γένη μὲν οὖν εἰς τρία· ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον. Ενιοι δὲ
ρ 684 b προστιθέασι τούτοις ἀλλα δύο, κοινόν τε καὶ ἐπίκοινον, κοινὸν μὲν οἷον
καὶ ἵππος κύων, ἐπίκοινον δὲ οἷον χελιδών, ἀετός.

Εἰδη δὲ δύο, πρωτότυπον καὶ παράγωγον. πρωτότυπον μὲν οὖν
ἔστι τὸ κατὰ τὴν πρώτην θέσιν λεχθέν, οἷον Γῆ. παράγωγον δὲ τὸ
ἀφ' ἔτερου τὴν γένεσιν ἐσχηκός, οἷον Γαιήϊος (η 324). **5**

26 Εἰδη δὲ παραγώγων ἔστιν ἑπτά· πατρωνυμικόν, κτητικόν, συγκριτι-
κόν, ὑπερθετικόν, ὑποκοριστικόν, παρώνυμον, ρήματικόν.

〈1〉 Πατρωνυμικὸν μὲν οὖν ἔστι τὸ κυρίως ἀπὸ πατρὸς ἐχηματι-
σμένον, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὸ ἀπὸ προγόνων, οἷον Πηλείδης,
Αἰακίδης ὁ Ἀχιλλεύς. — Τύποι δὲ τῶν πατρωνυμικῶν ἀρσενικῶν μὲν **ρ 684 b**

εἶναι ἄφωνο, ὅπως στὸ στίχῳ “Πάτροκλέ μοι δειλῆ πλεῖστον κεχαρι-
σμένε θυμῷ” (Τ 287). **3** ὅταν μὰ βραχεία συλλαβὴ στὸ τέλος μιᾶς
λέξης ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἄλλη λέξη ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆν, ὅπως στὸν στί-
χο “Νέστορα δ' οὐκ εἴλαθεν ιαχὴ πίνοντά περ ἐμπῆς” (Ξ 1).

§ 11 ΠΕΡὶ ΛΕΞΕΩΣ

Η λέξη εἶναι τὸ μικρότερο μέρος τοῦ συντεταγμένου λόγου. Ο δὲ
λόγος εἶναι σύνθεση πεζῆς λέξης ποὺ δηλώνει μιὰ αὐτοτελῆ ἔννοια.
Όκτὼ εἶναι τὰ μέρη τοῦ λόγου: ὄνομα, ρῆμα, μετοχή, ἀρθρο, ἀντωνυ-
μία, πρόθεση, ἐπίρρημα, σύνδεσμος. Τὸ προσηγορικὸ ὄνομα ὑπάγεται:
ώς εἶδος στὸ ὄνομα γενικῶς.

ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

§ 12 ΠΕΡὶ ΟΝΟΜΑΤΟΣ

Τὸ ὄνομα εἶναι μέρος τοῦ λόγου ποὺ διαθέτει πτώσεις, σημαίνει
σῶμα ἢ πρᾶγμα, σῶμα ὅπως λίθος, καὶ πρᾶγμα, ὅπως παιδεία· ἐκφρά-
ζει προσηγορικὴ καὶ κύρια ἔννοια, προσηγορική, ὅπως ἀνθρωπος, ἵπ-
πος, κύρια, ὅπως Σωκράτης.

Τὸ ὄνομα ἀκολουθοῦν δὲ πέντε κατηγορίες: γένη, εἰδη, σχήματα,
ἀριθμοὶ καὶ πτώσεις.

Τὰ γένη εἶναι τρία: ἀρσενικό, θηλυκό καὶ οὐδέτερο, μερικοὶ δὲ
προσθέτουν καὶ ἀλλα δύο, τὸ κοινὸ καὶ τὸ ἐπίκοινο κοινό, ὅπως ἵπ-
πος, κύων, ἐπίκοινο δέ, ὅπως χελιδών, ἀετός.

Δύο εἰδῆ ὑπάρχουν: τὸ πρωτότυπο καὶ τὸ παράγωγο. Πρωτότυπο
εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγεται κατ' ἀρχήν, ὅπως Γῆ, παράγωγο δὲ αὐτὸ ποὺ
προέρχεται ἀπὸ ἄλλο, ὅπως Γαιήϊος (η 324).

Εἰδη παραγώγων ὑπάρχουν ἑπτά: πατρωνυμικό, κτητικό, συγκρι-
τικό, ὑπερθετικό, ὑποκοριστικό, παρώνυμο, ρήματικό.

1) Πατρωνυμικὸ εἶναι τὸ ὄνομα ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ὄνομα
τοῦ πατέρα, καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους, ὅπως Πηλεί-
δης, Αἰακίδης ὁ Ἀχιλλεύς. Υπάρχουν τρεῖς τύποι τῶν ἀρσενικῶν

τρεῖς, δ εἰς δης, δ εἰς αν, δ εἰς αδιος, οἷον Ἀτρείδης, Ἀτρείων,³⁰ καὶ δ τῶν Αἰολέων ἕδιος τύπος Ὑρράδιος· Ὑρρα τὰρ παῖς δ Πιττακός. θηλυκῶν δὲ οἱ ἄνθραι τρεῖς, δ εἰς ἄν, οἷον Πριαμίς, καὶ δ εἰς ἄσ, 5 οἷον Πελιάς, καὶ δ εἰς νῆ, οἷον Ἀδρηστίνη (<Ε 412>). — Ἀπὸ δὲ ^{ρ 685 ν} μητέρων οὐ σχηματίζει πατρωνυμικὸν εἶδος δ Ὄμηρος, ἀλλ' οἱ νεώτεροι.

<2> Κτητικὸν δέ ἔστι τὸ ὑπὸ τὴν κτήσιν πεπτωκός, ἐμπεριειλημ-^{ρ 685 ν} μένου τοῦ κτήτορος, οἷον † Νηλήιοι ἵπποι (<Λ 597>), Ἐκτόρεος χιτών (<Β 416>), Πλατωνικὸν βιβλίον.

<3> Συγκριτικὸν δέ ἔστι τὸ τὴν σύγκρισιν ἔχον ἐνὸς πρὸς ἓνα δμοιογενῆ, ὡς Ἀχιλλεὺς ἀνδρειότερος Αἴαντος, ἢ ἐνὸς πρὸς πολλοὺς ἐτερογενεῖς, ὡς Ἀχιλλεὺς ἀνδρειότερος τῶν δ Τρώων. Τῶν δὲ συγκριτικῶν τύποι εἰσὶ τρεῖς, δ εἰς τέρος, οἷον δεύτερος βραδύτερος, καὶ δ εἰς αν διαφοράς, οἷον βελτίων ^{ρ 685 ν} καλλίων, καὶ δ εἰς ὥν, οἷον κρείσσων ἥσσων.

<4> Ὑπερθετικὸν δέ ἔστι τὸ κατ' ἐπίτασιν ἐνὸς πρὸς πολλοὺς παρα-
λαμβανόμενον ἐν συγκρί-¹⁵
τικόν. Τύποι δὲ αὐτοῦ εἰσὶ δύο, δ εἰς τάτος, οἷον δεύτερος βραδύτατος, καὶ δ εἰς τός, οἷον ἄριστος μέγιστος.

<5> Ὑποκοριστικὸν δέ ἔστι τὸ μείωσιν τοῦ πρωτοτύπου ἀσυγκρί-
τως δηλοῦν, οἷον ἀνθρωπίσκος λίθαξ μειρακύλλιον.

<6> Παρώνυμον δέ ἔστι τὸ παρ' ὄνομα ποιηθέν, οἷον Θέων
† Τρύφων.

<7> Ήρηματικὸν δέ ἔστι τὸ ἀπὸ βῆματος παρηγμένον, οἷον Φιλή-
μων Νοήμων.

Σχήματα δὲ ὄνομάτων ἔστι τρία· ἀπλοῦν, σύνθετον, παρασύν-⁵
θετον· ἀπλοῦν μὲν οἷον Μέμνων, σύνθετον δὲ οἷον Ἀταμέμ-
νων, παρασύνθετον δὲ οἷον Ἀταμεμνονίδης † Φιλιππίδης. —
Τῶν δὲ συνθέτων διαφοραὶ εἰσὶ τέσσαρες. ἢ μὲν τὰρ αὐτῶν † εἰσὶν ^{ρ 685 ν} δύο τελείων, ὡς Χειρίσοφος, ἢ δὲ ἐκ δύο ἀπολειπόντων, ὡς Σοφο-²⁵
κλῆς, ἢ δὲ ἐξ ἀπολείποντος καὶ τελείου, ὡς Φιλόδημος, ἢ δὲ ἐκ
τελείου καὶ ἀπολείποντος, ὡς Περικλῆς.

5 'Αριθμοὶ τρεῖς· ἐνικός, δυϊκός, πληθυντικός· ἐνικός μὲν δ Ὄμηρος,³⁰

πατρωνυμικῶν: αὐτὰ ποὺ λήγουν σε -δης σὲ -ων, σὲ -άδιος ὅπως Ἀ-
τρείδης, Ἀτρείων, καὶ διδιάτερος τύπος τῶν Αἰολέων Ὑρράδιος τοῦ
"Ὑρρα δηλαδὴ παιδὶ ἦταν δ Πιττακός. Τῶν θηλυκῶν ὄνομάτων τρεῖς
εἶναι οἱ τύποι: οἱ λήγοντες σὲ -ις, ὅπως Πριαμίς, σὲ -ας, ὅπως Πελιάς,
καὶ σὲ -νή, ὅπως Ἀδρηστίνη (<Ε 412>). Ἀπὸ τὶς μητέρες δὲν σχηματί-
ζει πατρωνυμικὸν εἶδος δ Ὄμηρος, ἀλλὰ οἱ νεώτεροι.

2) Τὸ κτητικὸν εἶναι τὸ ἀναφερόμενο στὴν κτήση, συμπεριλαμβα-
νομένου τοῦ κτήτορος, ὅπως Νηλήιοι ἵπποι (<Λ 597>), Εκτόρεος χιτών
(Β 416), Πλατωνικὸν βιβλίον.

3) Τὸ συγκριτικὸν εἶναι αὐτὸ ποὺ παρουσιάζει σύγκριση ἐνὸς πρὸς
ἔναν δμοιογενῆ, ὅπως Ἀχιλλεὺς ἀνδρειότερος Αἴαντος, ἢ ἐνὸς πρὸς
πολλοὺς ἐτερογενεῖς, ὅπως Ἀχιλλεὺς ἀνδρειότερος τῶν Τρώων. Τρεῖς
εἶναι οἱ τύποι τῶν συγκριτικῶν, αὐτὸς ποὺ λήγει σὲ -τερος, ὅπως ὁξύ-
τερος, βραδύτερος, ὁ καθαρὸς τύπος ποὺ λήγει σε -ιν, ὅπως βελτίων,
καλλίων, καὶ αὐτὸς ποὺ λήγει σὲ -ων, ὅπως χρείσσων, ἥσσων.

4) Υπερθετικὸν εἶναι αὐτὸ τὸ ὅποιον ἔνα συγκρίνεται πρὸ πολλὰ.
Τύποι αὐτοῦ εἶναι δύο, αὐτὸς ποὺ λήγει σε -τάτος, ὅπως ὁξύτατος,
βραδύτατος καὶ αὐτὸς ποὺ λήγει σε -τος, ὅπως ἄριστος, μέγιστος.

5) Υποκοριστικὸν εἶναι αὐτὸ ποὺ μειώνει χωρὶς σύγκριση τὸ πρω-
τότυπο, ὅπως ἀνθρωπίσκος, λίθαξ, μειρακύλλιον.

6) Παρώνυμο εἶναι αὐτὸ ποὺ σχηματίζεται παρὰ τὸ ὄνομα, ὅπως
Θέων, Τρύφων.

7) Ήρηματικὸν εἶναι αὐτὸ ποὺ παράγεται ἀπὸ βῆμα, ὅπως Φιλήμων,
Νοήμων.

Ύπάρχουν τρία σχήματα ὄνομάτων: ἀπλό, σύνθετο, παρασύνθετο.
Ἀπλό, ὅπως Μέμνων, σύνθετο ὅπως Ἀγαμέμνων, καὶ παρασύνθετο
ὅπως Ἀγαμεμνονίδης, Φιλιππίδης. Οἱ διαφορὲς τῶν συνθέτων εἶναι
τέσσερις. Μερικὰ προέρχονται ἀπὸ δύο τέλεια, ὅπως Χειρίσοφος, με-
ρικὰ ἀπὸ δύο ἀπολείποντα (ἐλλιπῆ), ὅπως Σοφοκλῆς, ἀλλὰ ἀπὸ ἀ-
πολείπον (ἐλλιπές) καὶ τέλειο, ὅπως Φιλόδημος, καὶ ἀλλὰ ἀπὸ τέ-
λειο καὶ ἀπολεῖπον, ὅπως Περικλῆς.

Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι τρεῖς: ἐνικός, δυϊκός καὶ πληθυντικός. Στὸν ἐ-

δυϊκός δὲ τῷ Ὄμήρῳ, πληθυντικός δὲ οἱ Ὄμηροι. — Εἰδί δέ τινες
ένικοὶ χαρακτῆρες καὶ κατὰ πολλῶν λεγόμενοι, οἷον δῆμος χορός
ρεσε δχλος· καὶ πληθυντικοὶ κατὰ ένικῶν τε καὶ δυϊκῶν, ένικῶν μὲν ὡς
Ἄθηναι Θῆβαι, δυϊκῶν δὲ ὡς ἀμφότεροι.

Πτώσεις δνομάτων εἰσὶ πέντε: δρθή, γενική, δοτική, αἰτια- 5
τική, κλητική. Λέτεται δὲ ἡ μὲν δρθή δνομαστική καὶ εὔθεια, ἡ
δὲ γενικὴ κτητική τε καὶ πατρική, ἡ δὲ δοτικὴ ἐπισταλτική,
ἡ δὲ αἰτιατικὴ † κατ' αἰτιατικήν, ἡ δὲ κλητικὴ προσαγορευτική. ॥ 886 ॥

Ὑποπέπτωκε δὲ τῷ δνόματι ταῦτα, ἢ καὶ αὐτὰ εἶδη προσαγορεύε-
ται ταῖς κύριον, προσηγορικόν, ἐπίθετον, πρός τι ἔχον, ὡς πρός τι ἔχον, δμώ-
νυμον, συνώνυμον, † διώνυμον, ἐπώνυμον, ἔθνικόν, ἑρωτηματικόν, ἀδ-
ριστον, ἀναφορικόν δ καὶ δμοιωματικὸν καὶ δεικτικὸν καὶ ἀνταποδοτικὸν
καλεῖται, περιληπτικόν, ἐπιμεριζόμενον, περιεκτικόν, πεποιημένον, τενι-
κόν, † ἴδικόν, τακτικόν, ἀριθμητικόν, ἀπολελυμένον, † μετουσιαστικόν. 5

⟨1⟩ Κύριον μὲν οὖν ἔστι τὸ τὴν ἴδιαν οὐσίαν σημαίνον, οἷον Ὄμη-
ρος Σωκράτης.
⟨2⟩ Προσηγορικὸν δέ ἔστι τὸ τὴν κοινὴν οὐσίαν σημαίνον, οἷον ॥ 886 ॥
ἀνθρωπὸς Ἰππος.

⟨3⟩ Ἐπίθετον δέ ἔστι τὸ ἐπὶ κυρίων ἡ προσηγορικῶν † δμωνύμως
τιθέμενον καὶ δηλοῦν ἐπαινον ἡ ψόγον. λαμβάνεται δὲ τριχῶς, ἀπὸ 20
δ ψυχῆς, ἀπὸ εὐματος, ἀπὸ τῶν ἐκτός· ἀπὸ μὲν ψυχῆς ὡς εὐφρων
ρεσε ἀκόλαστος, ἀπὸ δὲ εὐματος ὡς ταχύς βραδύς, ἀπὸ δὲ τῶν ἐκτός
με πλούσιος πένης.

⟨4⟩ Πρός τι ἔχον δέ ἔστιν ὡς πατήρ υἱός φίλος δεξιός.

⟨5⟩ Ως πρός τι ἔχον δέ ἔστιν ὡς νύξ ἡμέρα † θάνατος ζωή.

⟨6⟩ Ὄμώνυμον δέ ἔστιν † δνομα τὸ κατὰ πολλῶν δμωνύμως τι- ॥ 886 ॥
θέμενον, † οἷον ἐπὶ μὲν κυρίων, ὡς Αἴας δ Τελαμώνιος καὶ Αἴας
δ Ἰλέως, ἐπὶ δὲ προσηγορικῶν, ὡς μῆς θαλάσσιος καὶ μῆς τη-
τενής.

⟨7⟩ Συνώνυμον δέ ἔστι τὸ διαφόροις δνόμασι τὸ αὐτὸ δηλοῦν, 20
οἷον ἄσφατος ξίφος μάχαιρα σπάθη φάστανον.

νικὸ εἶναι ὁ Ὄμηρος, στὸν δυϊκὸ τῷ Ὄμήρῳ καὶ στὸν πληθυντικὸ οἱ
“Ὀμηροι”. Υπάρχουν καὶ μερικοὶ τύποι στὸν ένικὸ ἀριθμὸ ποὺ ἀναφέ-
ρονται σὲ πληθής, ὅπως δῆμος, χορός, ὄχλος, καὶ τύποι στὸν πληθυ-
ντικὸ ποὺ παραπέμπουν στὸν ένικὸ καὶ δυϊκὸ ἀριθμό· στὸν ένικὸ ἀ-
ριθμὸ ἀναφέρονται αἱ Ἀθῆναι, αἱ Θῆβαι, στὸν δυϊκὸ δὲ ἀμφότεροι.

Οἱ πτώσεις τῶν δνομάτων εἶναι πέντε: ἡ ὄρθη, ἡ γενική, ἡ δοτική,
ἡ αἰτιατικὴ καὶ ἡ κλητική. Ὄνομάζεται δὲ ἡ μὲν ὄρθη δνομαστικὴ
καὶ εὔθεια, ἡ δὲ γενικὴ κτητικὴ καὶ πατρική, ἡ δὲ δοτικὴ ἐπισταλτι-
κή, ἡ δὲ αἰτιατικὴ κατ' αἰτιατικήν, ἡ δὲ κλητικὴ προσαγορευτική.

Ὑπάγονται στὸ δνομα αὐτά, τὰ δρποῖα δνομάζονται καὶ εἶδη: κύ-
ριον, προσηγορικόν, ἐπίθετον, πρός τι ἔχον, ὡς πρός τι ἔχον, δμώνυμο,
συνώνυμο, διώνυμο, ἐπώνυμο, ἔθνικό, ἑρωτηματικό, ἀδριστο, ἀναφο-
ρικό (ποὺ καλεῖται καὶ δμοιωματικὸ καὶ δεικτικὸ καὶ ἀνταποδοτι-
κό), περιληπτικό, ἐπιμεριζόμενο, περιεκτικό, πεποιημένο, γενικό, (ε)ι-
δικό, τακτικό, ἀριθμητικό, ἀπολελυμένο, μετουσιαστικό.

1) Κύριο εἶναι αὐτὸ ποὺ σημαίνει τὴν ἴδιαίτερη ἔννοια, ὅπως Ὄμη-
ρος, Σωκράτης.

2) Προσηγορικὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔχει κοινὴ σημασία, ὅπως ἄνδρω-
πος, ἵππος.

3) Ἐπίθετο εἶναι αὐτὸ ποὺ χρησιμοποεῖται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο
καὶ σὲ κύρια καὶ σὲ προσηγορικὰ δνόματα καὶ δηλώνει ἐπαινο ἡ ψό-
γο, λαμβάνεται δὲ ἀπὸ τρία μέρη, ἀπὸ τὴν ψυχή, ἀπὸ τὸ σώμα καὶ ἀπὸ
τὰ ἐκτός. Ἀπὸ τὴν ψυχή, ὅπως σώφρων, ἀκόλαστος· ἀπὸ τοῦ σώμα-
τος, ὅπως ταχύς, βραδύς· ἀπὸ τὰ ἐκτός, ὅπως πλούσιος, πένης.

4) Πρός τι ἔχον, ὅπως πατήρ, υἱός, φίλος, δεξιός.

5) Ως πρός τι ἔχον, ὅπως νύξ, ἡμέρα, θάνατος, ζωή.

6) Ὄμώνυμο εἶναι δνομα ποὺ ἀναφέρεται σὲ πολλὰ ποὺ ἔχουν τὸ
ἴδιο δνομα, ὅπως προκεψένου γιὰ κύρια δνόματα, Αἴας ὁ Τελαμώνιος
καὶ Αἴας ὁ Ἰλέως, καὶ γιὰ προσηγορικά, ὅπως μῆς θαλάσσιος καὶ μῆς
γηγενής.

7) Συνώνυμο εἶναι αὐτὸ ποὺ δηλώνει τὸ ἴδιο σὲ διαφορετικὰ δνό-
ματα, ὅπως ἄσφατος, ξίφος, μάχαιρα, σπάθη, φάστανον.

- ^{ρ 886} **<8>** Φερώνυμον δέ ἔστι τὸ ἀπό τίνος συμβεβηκότος τεθέν, ὡς Τι-
σαμενός καὶ Μεταπένθης.
- ^{ρ 887 α} **<9>** Διώνυμον δέ ἔστιν ὄνόματα δύο καθ' ἐνὸς κυρίου τεταγμένα,
οἷον Ἀλέξανδρος ὁ καὶ Πάρις, οὐκ ἀναστρέφοντος τοῦ λόγου· οὐ ^{ρ 887 β}
τάρ, εἰ τις Ἀλέξανδρος, οὗτος καὶ Πάρις.
- <10>** Ἐπώνυμον δέ ἔστιν, δ καὶ διώνυμον καλεῖται, τὸ μεθ' ἔτερου
κυρίου καθ' ἐνὸς λεγόμενον, ὡς Ἐνοσίχθων δ Ποσειδῶν καὶ Φοῖβος
δ Ἀπόλλων.
- <11>** Ἐθνικὸν δέ ἔστι τὸ ἔθνους δηλωτικόν, ὡς Φρύξ Γαλάτης.⁵
- ^{ρ 887 β} **<12>** Ἐρωτηματικὸν δέ ἔστιν, δ καὶ πευστικὸν καλεῖται, τὸ κα-
τ' ἔρώτησιν λεγόμενον, οἷον τίς ποῖος πόσος πηλίκος.
- <13>** Ἀόριστον δέ ἔστι τὸ τῷ ἐρωτηματικῷ ἐναντίως λεγόμενον,
οἷον δεῖτις δποῖος δπόσος δπηλίκος.
- <14>** Ἀναφορικὸν δέ ἔστιν, δ καὶ δμοιωματικὸν καὶ δεικτικὸν καὶ ^{ρ 887 β}
ἀνταποδοτικὸν καλεῖται, τὸ δμοίωσιν σημαίνον, οἷον τοιοῦτος τοσοῦ-
τος τηλικοῦτος.
- <15>** Περιληπτικὸν δέ ἔστι τὸ τῷ ἐνικῷ ἀριθμῷ πλῆθος σημαίνον,
^{ρ 887 α} οἷον δῆμος χορός δχλος.
- <16>** Ἐπιμεριζόμενον δέ ἔστι τὸ ἐκ δύο ἢ καὶ πλειόνων ἐπὶ ἐν ἔχον
τὴν ἀναφοράν, οἷον ἑκάτερος ἕκαστος.
- <17>** Περιεκτικὸν δέ ἔστι τὸ ἐμφαῖνον ἐν ἑαυτῷ τι περιεχόμενον, ^{ρ 887 β}
οἷον δαφνών παρθενών.
- <18>** Πεποιημένον δέ ἔστι τὸ παρὰ τὰς τῶν ἥχων ἴδιότητας μημ-
τικῶς εἰρημένον, οἷον φλοῖσβος ροῖζος † δρυγμαδός.²⁰
- ^{ρ 887 α} **<19>** Γενικὸν δέ ἔστι τὸ δυνάμενον εἰς πολλὰ εἶδη διαιρεθῆναι,
οἷον ζῶον φυτόν.
- <20>** † Ἰδικὸν δέ ἔστι τὸ ἐκ τοῦ τένους διαιρεθέν, οἷον
βοῦς Ἱππος ἄμπελος ἐλαία.
- <21>** Τακτικὸν δέ ἔστι τὸ τάξιν δηλοῦν, οἷον πρῶτος δεύτε-
ρος τρίτος.

- 8) Φερώνυμο εἶναι αὐτὸ ποὺ ὄνομάσθηκε ἀπὸ κάποιο γεγονός,
ὅπως Τισαμενός, Μεγαπένθης.
- 9) Διώνυμο εἶναι δύο ὄνόματα ποὺ ἀναφέρονται σὲ ἓνα κύριο, ὅπως
Ἀλέξανδρος ὁ ἐπονομαζόμενος καὶ Πάρις, χωρὶς νὰ ἀντιστρέφεται καὶ
χωρὶς νὰ σημαίνει ὅτι, ἐὰν κάποιος εἶναι Ἀλέξανδρος, τότε εἶναι καὶ
Πάρις.
- 10) Ἐπώνυμο –ποὺ καλεῖται καὶ διώνυμο– εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐκφέ-
ρεται μαζὶ μὲ ἓνα ἄλλο κύριο γιὰ ἓνα πρόσωπο, ὅπως Ἐνοσίχθων ὁ
Ποσειδῶν καὶ Φοῖβος ὁ Ἀπόλλων.
- 11) Ἐθνικὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ ἀναφέρεται σὲ ἐθνικότητα, ὅπως Φρύξ,
Γαλάτης.
- 12) Ἐρωτηματικὸ –ποὺ καλεῖται καὶ πευστικό– εἶναι αὐτὸ ποὺ
χρησιμοποιεῖται γιὰ ἔρωτηση, ὅπως τις, ποῖος, πόσος, πηλίκος.
- 13) Ἀόριστο δὲ εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγεται κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ
ἐρωτηματικό, ὅπως δστις, δποῖος, δπόσος, δπηλίκος.
- 14) Ἀναφορικό –ποὺ λέγεται καὶ δμοιωματικό καὶ δεικτικό καὶ
ἀνταποδοτικό– εἶναι αὐτὸ ποὺ σημαίνει δμοίωση, ὅπως τοιοῦτος, το-
σοῦτος, τηλικοῦτος.
- 15) Περιληπτικὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ σημαίνει τὸ πλῆθος στὸν ἐνικὸ²¹
ἀριθμό, ὅπως δῆμος, χορός, δχλος.
- 16) Ἐπιμεριζόμενο εἶναι αὐτὸ ποὺ ἀναφέρεται ἀπὸ δύο ἢ καὶ πε-
ρισσότερα σὲ ἓνα, ὅπως ἑκάτερος, ἕκαστος.
- 17) Περιεκτικὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ φανερώνει τὸ περιεχόμενο εἰς αὐ-
τό, ὅπως δαφνών, παρθενών.
- 18) Πεποιημένο εἶναι αὐτὸ ποὺ μψεῖται τὴν ἴδιότητα τῶν ἥχων,
ὅπως φλοῖσβος, ροῖζος, ὄρυμαγδός.
- 19) Γενικὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ διαιρεθεῖ σὲ πολλὰ εἶδη, ὅ-
πως ζῶον, φυτόν.
- 20) (E) Ἰδικὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ προηλθε ἀπὸ τὸ γένος ποὺ διαιρέθη-
κε, ὅπως βοῦς, ἵππος, ἄμπελος, ἐλαία.
- 21) Τακτικὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ δηλώνει τάξη, ὅπως πρῶτον, δεύτε-
ρον, τρίτον.

〈22〉 Ἀριθμητικὸν δέ ἔστι τὸ ἀριθμὸν σημαῖνον, οἷον εἰς δύο ^{ας}
τρεῖς.

〈23〉 Ἀπολελυμένον δέ ἔστιν δὲ καθ' ἑαυτὸν νοεῖται, οἷον θεός
λόγος.

〈24〉 † Μετουσιαστικὸν δέ ἔστι τὸ μετέχον οὐσίας τινός, οἷον
πύρινος δρύινος ἐλάφινος. —

Τοῦ δὲ δύναματος διαθέσεις εἰσὶ δύο, ἐνέργεια καὶ πάθος, ἐνέργεια ^{ρ 637 ν}
μὲν ὡς κριτής δὲ κρίνων, πάθος δὲ ὡς κριτός δὲ κρινόμενος. ^{ρ 637 ν}

§ 13 (15b) ΠΕΡΙ ΡΗΜΑΤΟΣ

ρ 638 ν

‘Ρήμα ἔστι λέξις ἀπτωτος, ἐπιδεκτικὴ χρόνων τε καὶ προσώπων
δὲ ἀριθμῶν, ἐνέργειαν ἢ πάθος παριστάσα. Παρέπεται δὲ τῷ ρήματι δ
ρ 638 ν δικτώ, ἐγκλίσεις, διαθέσεις, εἰδη, σχήματα, ἀριθμοί, πρόσωπα, χρόνοι,
συζητία.

Ἐγκλίσεις μὲν οὖν εἰσὶ πέντε, δριστική, προστακτική, εὔκτική, ὑπο-
τακτική, ἀπαρέμφατος.

Διαθέσεις εἰσὶ τρεῖς, ἐνέργεια, πάθος, μεσότης· ἐνέργεια μὲν οἷον ^{ρ 638 ν}
τύπτω, πάθος δὲ οἷον τύπτομαι, μεσότης δὲ ἢ ποτὲ μὲν ἐνέργειαν
ἢ ποτὲ δὲ πάθος παριστάσα, οἷον πέπηγα διέφθορα ἐποιησάμην
ἐτραψάμην.

Εἰδη δὲ δύο, πρωτότυπον καὶ παράγωγον· πρωτότυπον μὲν οἷον ^{ρ 638 ν}
ἀρδω, παράγωγον δὲ οἷον ἀρδεύω.

Σχήματα τρία, ἀπλούν, σύνθετον, παρασύνθετον· ἀπλούν μὲν οἷον ^{ρ 638 ν}
φρονῶ, σύνθετον δὲ οἷον καταφρονῶ, παρασύνθετον δὲ οἷον
ρ 638 ν ἀντιγονίζω φιλιππίζω.

Ἀριθμοὶ τρεῖς, ἐνικός, δυϊκός, πληθυντικός· ἐνικός μὲν οἷον τύπτω,
δυϊκός δὲ οἷον τύπτετον, πληθυντικός δὲ οἷον τύπτομεν.

Πρόσωπα τρία, πρῶτον, δεύτερον, τρίτον· πρῶτον μὲν ἀφ' οὗ δ
λόγος, δεύτερον δὲ πρὸς δν δὲ λόγος, τρίτον δὲ περὶ οὗ δὲ λόγος. ^{ρ 638 ν}

Χρόνοι τρεῖς, ἐνεστώς, παρεληλυθώς, μέλλων. τούτων δὲ παρελη-
λυθώς ἔχει διαφορὰς τέσσαρας, παρατατικόν, παρακείμενον, ὑπερσυντέ-

22) Ἀριθμητικὸν εἶναι αὐτὸν ποὺ σημαίνει ἀριθμό, ὅπως εἰς, δύο,
τρεῖς.

23) Ἀπολελυμένο εἶναι αὐτὸν ποὺ νοεῖται καθ' ἑαυτό, ὅπως θεός,
λόγος.

24) Μετουσιαστικὸν εἶναι αὐτὸν ποὺ μετέχει σὲ κάποια οὐσία, ὅ-
πως πύρινος, δρύινος, ἐλάφινος.

Οἱ διαθέσεις τοῦ δύναματος εἶναι δύο: ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ πάθος.
Ἐνέργεια, ὅπως κριτής δὲ κρίνων, πάθος ὅπως κριτός δὲ κρινόμενος.

§ 13 ΠΕΡΙ ΡΗΜΑΤΟΣ

Τὸ ρῆμα εἶναι λέξη χωρὶς πτώσεις, ἐπιδεκτικὴ χρόνων καὶ προ-
σώπων καὶ ἀριθμῶν, ποὺ ἐκφράζει ἐνέργειαν ἢ πάθος. Τὰ παρεπόμενα
τοῦ ρήματος εἶναι δικτώ: ἐγκλίσεις, διαθέσεις, εἰδη, σχήματα, ἀριθ-
μοί, πρόσωπα, χρόνοι, συζητία.

Οἱ ἐγκλίσεις εἶναι πέντε: δριστική, προστακτική, εὔκτική, ὑπο-
τακτική, ἀπαρέμφατος.

Οἱ διαθέσεις εἶναι τρεῖς: αὐτὲς ποὺ δηλώνουν ἐνέργεια, πάθος,
μεσότητα. Ἐνέργεια, ὅπως τύπτω, πάθος, ὅπως τύπτομαι, ἡ μεσό-
τητα δὲ ἐκφράζει πότε ἐνέργεια καὶ πότε πάθος, ὅπως πέπηγα, διέ-
φθορα, ἐποιησάμην, ἐγραψάμην.

Τὰ εἰδη εἶναι δύο: πρωτότυπο καὶ παράγωγο. Πρωτότυπο, ὅπως
ἀρδω, παράγωγο δέ, ὅπως ἀρδεύω.

Τὰ σχήματα εἶναι τρία: ἀπλό, σύνθετο, παρασύνθετο. Απλό, ὅπως
φρονῶ, σύνθετο δέ, ὅπως καταφρονῶ, παρασύνθετο, ὅπως ἀντιγονίζω
φιλιππίζω.

Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι τρεῖς: ἐνικός, δυϊκός, πληθυντικός. ἐνικός μὲν
ὅπως τύπτω, δυϊκός, ὅπως τύπτετον, πληθυντικός, ὅπως τύπτομεν.

Τὰ πρόσωπα εἶναι τρία: πρῶτο, δεύτερο, τρίτο. Πρῶτο μὲν αὐτὸν ποὺ
δηλώνει ἀπὸ ποὺ προέρχεται ὁ λόγος, δεύτερο πρὸς αὐτὸν ποὺ
ἀπευθύνεται, τρίτο δὲ γι' αὐτὸν ποὺ γίνεται λόγος.

Οἱ χρόνοι εἶναι τρεῖς: ἐνεστώς, παρεληλυθώς καὶ μέλλων. Ἐξ
αὐτῶν δὲ παρεληλυθώς ἔχει τέσσερις διαφοροποιήσεις: παρατατικός,
παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος, ἀόριστος.

καλικον, ἀόριστον· μν συγγένειαι τρεῖς, ἐνεστῶτος πρὸς παρατατικόν, παρακειμένου πρὸς ὑπερσυντέλικον, ἀορίστου πρὸς μέλλοντα.

§ 14 (16, 17, 18b) ΠΕΡὶ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

5

- ³⁰ Συζυγία ἔστιν ἀκόλουθος ρημάτων κλίσις. Εἰci δὲ συζυγίαι βαρυτόνων μὲν ρημάτων ἔξι, ὃν <1> ἡ μὲν πρώτη ἐκφέρεται διὰ τοῦ βῆ ^{ρ 638 ν} τὸ φῆ ^{ρ 639 ν} πῆ πτ, οἷον λείβω τράφω τέρπω κόσπτω. ³² <2> ἡ δὲ δευτέρα διὰ τοῦ γῆ ^{ρ 639 ν} κῆ ^{ρ 639 ν} χῆ πτ, οἷον λέγω πλέκω τρέχω τίκτω.
- <3> ἡ δὲ τρίτη διὰ τοῦ δῆ ^{ρ 639 ν} θῆ ^{ρ 639 ν} τ, οἷον ἄδω πλήθω ἀνύτω.
- <4> ἡ δὲ τετάρτη διὰ τοῦ ξῆ ^{ρ 639 ν} η τῶν δύο σσ, οἷον 5 φράξω τρύσσω δρύσσω.
- <5> ἡ δὲ πέμπτη διὰ τῶν τεσσάρων ἀμεταβόλων, λῆ ^{ρ 639 ν} μῆ ^{ρ 639 ν} νρ, οἷον 5 πάλλω νέμω κρίνω σπείρω.
- <6> ἡ δὲ ἕκτη διὰ καθαροῦ τοῦ π, οἷον ἵππεύω πλέω τρασίλεύω.
- Τινὲς δὲ καὶ ἐβδόμην συζυγίαν εἰσάγουσιν διὰ τοῦ ξῆ καὶ φῆ, οἷον ἀλέξω ἐψω. —
- Περισπωμένων δὲ φημάτων συζυγίαι εἰσὶ τρεῖς, ὃν <1> ἡ μὲν 5 πρώτη ἐκφέρεται ἐπὶ δευτέρου καὶ τρίτου προσώπου διὰ τῆς εἰ ^{ρ 639 ν} φθόγγου, οἷον νοῶ νοεῖς νοεῖ.
- <2> ἡ δὲ δευτέρα διὰ τῆς ἡ διφθόγγου, προσγραφομένου τοῦ ι, μὴ συνεκφωνούμενου δέ, οἷον βοῶ βοᾶς βοᾶς. ¹⁵
- <3> ἡ δὲ τρίτη διὰ τῆς σῆ διφθόγγου, οἷον χρυσῶ χρυσοῖς χρυσοῖ. —
- Τῶν δὲ εἰς μὲν ληγόντων φημάτων συζυγίαι εἰσὶ τέσσαρες, ὃν <1> ἡ μὲν πρώτη τράφεται ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν περισπωμένων, ὡς ἀπὸ τοῦ τιθῶ τέτονε τίθημι. ⁵
- <2> ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τῆς δευτέρας, ὡς ἀπὸ τοῦ ἰστῶ τέτονεν ἰστημι.
- <3> ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ τῆς τρίτης, ὡς ἀπὸ τοῦ διδῶ γέτονε δίδωμι.
- <4> ἡ δὲ τετάρτη ἀπὸ τῆς ἕκτης τῶν βαρυτόνων, ὡς ἀπὸ τοῦ πηγνύω τέτονε πήγνυμι. ¹⁰

Οἱ συγγένειες εἶναι τρεῖς: τοῦ ἐνεστῶτος πρὸς τὸν παρατατικό, τοῦ παρακειμένου πρὸς τὸν ὑπερσυντέλικο, τοῦ ἀορίστου πρὸς τὸν μέλλοντα.

§ 14 ΠΕΡὶ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

Ἡ συζυγία ἀκολουθεῖ τὴν κλίση τῶν ρημάτων. Ὑπάρχουν ἔξι συζυγίες βαρυτόνων ρημάτων, ἐκ τῶν ὅποιών

1) ἡ μὲν πρώτη ἐκφέρεται μὲ τὸ δῆ φῆ πῆ πτ, ὅπως λείω, γράφω, τέρπω, κόπτω.

2) ἡ δὲ δευτέρη μὲ τὰ γῆ κῆ χῆ κτ, ὅπως λέγω, πλέκω, τρέχω, τίκτω.

3) ἡ δὲ τρίτη μὲ τὰ δῆ φῆ τ, ὅπως ἄδω, πλήθω, ἀνύτω.

4) ἡ δὲ τετάρτη μὲ τὸ ζῆ τὰ σσ, ὅπως φράξω, νύσσω, ὀρύσσω.

5) ἡ δὲ πέμπτη μὲ τὰ τέσσερα ἀμετάβολα λ, μ, ν, ρ, ὅπως πάλλω, νέμω, κρίνω, σπείρω.

6) ἡ δὲ ἕκτη μὲ τὸ καθαρὸ ω, ὅπως ἵππεύω, πλέω, βασιλεύω.

Μερικοὶ ὅμως εἰσάγουν καὶ ἔδομη συζυγία μὲ τὸ ξ καὶ τὸ ψ, ὅπως ἀλέξω, ἐψω.

Τῶν περισπωμένων ρημάτων ὑπάρχουν τρεῖς συζυγίες ἀπὸ τὶς ὅποιες

1) ἡ πρώτη ἐκφέρεται στὸ δεύτερο καὶ τρίτο πρόσωπο μὲ τὴ διφθόγγο ει, ὅπως νοῶ, νοεῖς, νοεῖ.

2) ἡ δευτέρη μὲ τὴ διφθόγγο αι, μὲ τὸ γιώτα προσγραφόμενο, μὴ συνεκφωνούμενο, ὅπως βοῶ, βοᾶς, βοᾶ.

3) ἡ τρίτη μὲ τὴ διφθόγγο οι, ὅπως χρυσῶ, χρυσοῖς, χρυσοῖ.

Τὰ ρήματα ποὺ λήγουν σὲ τοι μετέχουν τέσσερις συζυγίες, ἀπὸ τὶς ὅποιες

1) ἡ πρώτη ἐκφέρεται ἀπὸ τὴν πρώτη τῶν περισπωμένων, ὅπως ἀπὸ τὸ τιθῶ ἔγινε τιθημι.

2) ἡ δευτέρη ἀπὸ τὴ δεύτερη, ὅπως ἀπὸ τὸ ἰστῶ ἔγινε τὸ ἰστημι.

3) ἡ τρίτη ἀπὸ τὴν τρίτη, ὅπως ἀπὸ τὸ διδῶ ἔγινε τὸ δίδωμι.

4) ἡ τετάρτη ἀπὸ τὴν ἕκτη τῶν βαρυτόνων, ὅπως ἀπὸ τὸ πηγνύω ἔγινε τὸ πήγνυμι.

§ 15 (19b) ΠΕΡΙ ΜΕΤΟΧΗΣ

p 639

Μετοχή ἔστι λέξις μετέχουσα τῆς τῶν ρημάτων καὶ τῆς τῶν ὄνο-³⁰
μάτων ἰδιότητος. Παρέπεται δὲ αὐτῇ ταῦτα δὲ καὶ τῷ ὄντοματι καὶ τῷ
ρήματι δίχα προσώπων τε καὶ ἐγκλίσεων.

p 639b

§ 16 (20b) ΠΕΡΙ ἈΡΘΡΟΥ

Ἄρθρον ἔστι μέρος λόγου πτωτικόν, προτασσόμενον † καὶ ὑποτα-⁵
σόμενον τῆς κλίσεως τῶν ὄνομάτων. καὶ ἔστι προτακτικὸν μὲν δ, ὑπο-
τακτικὸν δὲ ὅς.

Παρέπεται δὲ αὐτῷ τρία· γένη, ἀριθμοί, πτώσεις.

p 640b

Γένη μὲν οὐν εἰσὶ τρία· δὲ ποιητής, ή ποίησις, τὸ ποίημα.

Ἀριθμοὶ τρεῖς· † ἐνικός, δυϊκός, πληθυντικός· ἐνικός μὲν δὲ τό,¹⁰
δυϊκός δὲ τώ τά †, πληθυντικός δὲ οἱ αἱ τά.

5 Πτώσεις δὲ δὲ τοῦ τῷ τόν ὥ, † ή τῆς τῇ τήν ὥ.

p 640b

§ 17 (21 et 22b) ΠΕΡΙ ἈΝΤΩΝΥΜΙΑΣ

15 Ἀντωνυμία ἔστι λέξις ἀντὶ ὄντοματος παραλαμβανομένη, προσώπων
μριζμένων δηλωτική.

Παρέπεται δὲ τῇ ἀντωνυμίᾳ ἔξι· πρόσωπα, γένη, ἀριθμοί, πτώσεις, p 640b
χήματα, εἶδη.

17

p 640b Πρόσωπα πρωτοτύπων μὲν ἐτώ σύ ἵ, παρατρώγων δὲ ἐμός σός δς.

20 Γένη τῶν μὲν πρωτοτύπων διὰ μὲν τῆς φωνῆς οὐ διακρίνεται,
διὰ δὲ τῆς ὑπ' αὐτῶν δείξεως, οἷον ἐτώ τῶν δὲ παρατρώγων, οἷον δὲ p 640b
ἐμός ή ἐμή τὸ ἐμόν.

25

25 Αριθμοὶ πρωτοτύπων μὲν ἐνικός ἐτώ σύ ἵ, δυϊκός νωΐ σφωΐ,
p 640b πληθυντικός ήμεῖς ὑμεῖς σφεῖς· παρατρώγων δὲ ἐνικός ἐμός σός
δς, δυϊκός ἐμώ σώ ὥ, πληθυντικός ἐμοί σοί οἱ.

§ 15 ΠΕΡΙ ΜΕΤΟΧΗΣ

Μετοχὴ εἶναι μιὰ λέξη ποὺ μετέχει τῆς ἰδιότητας τῶν ρημάτων
καὶ τῶν ὄνομάτων.

Παρεπόμενα τῆς μετοχῆς εἶναι αὐτὰ ποὺ συνακολουθοῦν καὶ στὸ
ὄνομα καὶ στὸ ρῆμα, ἐκτὸς ἀπὸ πρόσωπα καὶ ἐγκλίσεις.

§ 16 ΠΕΡΙ ΑΡΘΡΟΥ

Ἄρθρο εἶναι μέρος τοῦ λόγου ποὺ ἔχει πτώσεις, προτάσσεται ἦ
ἀκολουθεῖ τὴν κλίση τῶν ὄνομάτων. Εἶναι προτακτικὸ μὲ τὸ δ, ὑπο-
τακτικὸ δὲ τὸ ὅς.

Τὰ παρεπόμενα τοῦ ἀρθρου εἶναι τρία· γένη, ἀριθμοὶ καὶ πτώσεις;

Τὰ γένη εἶναι τρία· δὲ ποιητής, ή ποίησις, τὸ ποίημα.

Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι τρεῖς· ἐνικός, δυϊκός, πληθυντικός· ἐνικός μὲν δ,¹⁰
η τό, δυϊκός δὲ τώ, τά, πληθυντικός δὲ οἱ, αἱ τά.

Οἱ πτώσεις εἶναι δ, τοῦ τῷ τόν, ὥ / τῆς, τῇ, τήν, ὥ.

§ 17 ΠΕΡΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑΣ

Ἀντωνυμία εἶναι λέξη ποὺ τοποθετεῖται ἀντὶ ὄντοματος καὶ δηλώ-
νει ὄρισμένα πρόσωπα.

Παρεπόμενα δὲ τῆς ἀντωνυμίας εἶναι ἔξι· πρόσωπα, γένη, ἀριθμοί,
πτώσεις, σχήματα, εἶδη.

Τὰ πρόσωπα τῶν πρωτοτύπων εἶναι ἐγώ, σύ, ι· τῶν παραγώγων
ἐμός, σός, δς.

Τὰ γένη τῶν πρωτοτύπων δὲν διακρίνονται μὲ τὴ φωνή, ἀλλὰ μὲ
ὑπόδειξη, ὅπως ἐγώ· τῶν δὲ παραγώγων, ὅπως δέμός, ή ἐμή, τό ἐμόν.

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν πρωτοτύπων εἶναι δέμος· ἐγώ, σύ, ι· δυϊκός
νωΐ, σφωΐ· δὲ πληθυντικός ήμεῖς, ὑμεῖς, σφεῖς. Τῶν παραγώγων δέ
νικός ἐμός, σός, δς· δυϊκός ἐμώ, σώ, ὥ· δὲ πληθυντικός ἐμοί, σοί, οἱ.

³⁰ Πτώσεις πρωτοτύπων μὲν δρθῆς ἔτώ σύ Ἰ, γενικής ἐμοῦ σοῦ οὖ, δοτικῆς ἐμοί σοὶ οἱ, αἰτιατικῆς ἐμέ σέ ἔ, κλητικῆς σύ παρατάτων δὲ ἐμός σός δς, γενικῆς ἐμοῦ σοῦ οὖ, δοτικῆς ἐμῷ σῷ ὑ, αἰτιατικῆς ἐμόν σόν δν.

Χήματα δύο, ἀπλοῦν, σύνθετον· ἀπλοῦν μὲν οἰον ἐμοῦ σοῦ οὖ, ^{¶ 841 b} σύνθετον δὲ ἐμαυτοῦ σαυτοῦ αὐτοῦ.

Εἴδη δέ, δτι αἱ μὲν εἰςι πρωτότυποι, ὡς ἔτώ σύ Ἰ, αἱ δὲ παράγατοι, ὡς πᾶσαι αἱ κτητικαί, αἱ καὶ διπρόσωποι καλοῦνται. παράτον-^{¶ 842 a} ται δὲ οὗτως· ἀπὸ μὲν ἐνικῶν αἱ ἔνα κτήτορα δηλοῦνται, ὡς ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ δὲ ἐμός· ἀπὸ δὲ δυϊκῶν αἱ δύο, ὡς ἀπὸ τοῦ νῶι νωῖτερος· ἀπὸ δὲ πληθυντικῶν αἱ πολλούς, ὡς ἀπὸ τοῦ ἡμεῖς ἡμέτερος.

Τῶν δὲ ἀντωνυμιῶν αἱ μὲν εἰσιν ἀσύναρθροι, αἱ δὲ σύναρθροι.^{¶ 842 b} Ιοἱ ἀσύναρθροι μὲν οἰον ἔτώ, σύναρθροι δὲ οἰον δὲ ἐμός.

§ 18 (23b) ΠΕΡὶ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ

^{¶ 843 a}

Πρόθεσίς ἔστι λέξις προτιθεμένη πάντων τῶν τοῦ λόγου μερῶν ἐν τε συνθέσει καὶ συντάξει.

^{¶ 843 b} Εἰσὶ δὲ αἱ πᾶσαι προθέσεις δόκτῳ καὶ δέκα, μν̄ μονοσύλλαβοι μὲν ¹⁷ ἔξ. ἐν εἰς ἐξ σύν πρό πρός, αἵτινες οὐκ ἀναστρέφονται· δισύλλα-
βοι δὲ δύο καὶ δέκα· ἀνά κατά διά μετά παρά ἀντί ἐπί περί ^{¶ 844 a} ταὶς
ἀμφί ἀπό ύπό ύπέρ.

§ 19 (24b) ΠΕΡὶ ἘΠΙΡΡΗΜΑΤΟΣ

Ἐπίρρημά ἔστι μέρος λόγου ἄκλιτον, κατὰ φήματος λεγόμενον ^{¶ 844 b} δὲ ἐπιλεγόμενον ρήματι.

^{¶ 845 a} Τῶν δὲ ἐπιρρήμάτων τὰ μὲν ἔστιν ἀπλά, τὰ δὲ σύνθετα· ἀπλά μὲν ²⁰ ὡς πάλαι, σύνθετα δὲ ὡς πρόπαλαι.

<1> Τὰ δὲ χρόνου δηλωτικά; οἰον νῦν τότε αῦθις· τούτοις δὲ

Οἱ πτώσεις τῶν μὲν πρωτοτύπων εἶναι ἡ δρθῆς ἔγώ, σύ, ἡ γενικὴ ἐμοῦ, σοῦ, οὖ, ἡ δοτικὴ ἐμοί, σοί, οἱ, ἡ αἰτιατικὴ ἐμέ, σέ, ἔ, ἡ κλητικὴ σύ· τῶν δὲ παραγώγων ἐμός, σός, ὅς, γενικὴ ἐμοῦ, σοῦ, οὖ, δοτικῆς ἐμῷ, σῷ, ὅῳ, αἰτιατικῆς ἐμόν, σόν, ὅν.

Τὰ σχήματα εἶναι δύο, ἀπλό, σύνθετο· ἀπλό ὅπως ἐμοῦ, σοῦ, οὖ· σύνθετο δὲ ἐμαυτοῦ, σαυτοῦ, αὐτοῦ.

Ως πρὸς τὰ εἰδή, ἄλλες μὲν εἶναι πρωτότυπες, ὅπως ἔγώ, σύ, ἡ, ἐνῶ ἄλλες παράγωγοι, ὅπως ὅλες οἱ κτητικές, γι' αὐτὸ καὶ καλοῦνται καὶ διπρόσωποι.

Καὶ παράγονται ὡς ἔξης: ἀπὸ αὐτὲς ποὺ δρίσκονται στὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ αὐτὲς ποὺ δηλώνουν ἔναν κτήτορα, ὅπως ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ δὲ ἐμός· ἀπὸ αὐτὲς ποὺ δρίσκονται στὸν δυϊκὸ ἀριθμό οἱ δύο, ὅπως ἀπὸ τοῦ νῶι νωῖτερος· ἀπὸ αὐτὲς δὲ ποὺ δρίσκονται στὸν πληθυντικὸ ὅσες δηλώνουν πολλοὺς κτήτορες, ὅπως ἀπὸ τοῦ ἡμεῖς, ἡμέτερος.

'Απὸ τὶς ἀντωνυμίες ἄλλες χρησμοποιοῦνται χωρὶς ἄρθρο καὶ ἄλλες μὲ ἄρθρο· χωρὶς ἄρθρο, ὅπως ἔγώ καὶ μὲ ἄρθρο, ὅπως δὲ ἐμός.

§ 18 ΠΕΡὶ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ

Η πρόθεση εἶναι λέξη ποὺ προτίθεται σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ λόγου, καὶ στὴ σύνθεση καὶ στὴ σύνταξη.

Δέκα δόκτῳ εἶναι ὅλες οἱ προθέσεις, ἐκ τῶν ὅποιων οἱ μονοσύλλαβες εἶναι ἔξι: ἐν, ἔξ, σύν, πρό, πρός, οἱ δποιες δὲν παθαίνουν ἔκθλιψη· οἱ δισύλλαβες εἶναι δώδεκα: ἀνά, κατά, διά, μετά, παρά, ἀντί, ἐπί, περί, ἀμφί, ἀπό, ύπο, ύπέρ.

§ 19 ΠΕΡὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΟΣ

Τὸ ἐπίρρημα εἶναι ἄκλιτο μέρος τοῦ λόγου, ποὺ προτάσσεται στὸ ρῆμα ἡ ἀκολουθεῖ τὸ ρῆμα¹⁹.

'Απὸ τὰ ἐπιρρήματα ἄλλα μὲν εἶναι ἀπλά, ἄλλα δὲ σύνθετα· ἀπλά, ὅπως πάλαι, σύνθετα, ὅπως πρόπαλαι.

1) Τὰ ἐπιρρήματα ποὺ δηλώνουν χρόνο ὅπως νῦν τότε αῦθις· ὡς εἰδη

- ώς εἰδη ύποτακτέον τὰ καιροῦ παραστατικά, οἷον σήμερον αὔριον ^{ρειτόν}
τόφρα τέως πηνίκα.
- 28
(2) Τὰ δὲ μεσότητος, οἷον καλῶς σοφῶς.
ρειτόν
(3) Τὰ δὲ ποιότητος, οἷον πύξ λάξ βοτρυδόν <Β 89> ἀγελη-
ωδόν <Π 160>.
(4) Τὰ δὲ ποσότητος, οἷον πολλάκις ὀλιγάκις.
(5) Τὰ δὲ ἀριθμού δηλωτικά, οἷον δίς τρίς τετράκις.
ρειτόν
(6) Τὰ δὲ τοπικά, οἷον ἄνω κάτω· ὥν σχέσεις εἰσὶ τρεῖς, ή ἐν
τόπῳ, ή εἰς τόπον, ή ἐκ τόπου, οἷον οἴκοι οἰκαδε οἰκοθεν.
ρειτόν
(7) Τὰ δὲ εὐχῆς σημαντικά, οἷον εἴθε αἴθε ἄβαλε.
ρειτόν
(8) Τὰ δὲ σχετλιαστικά, οἷον παπαῖ ιού φεῦ.
(9) Τὰ δὲ ἀρνήσεως ή ἀποφάσεως, οἷον οὐ σύχι οὐδῆτα ^{ρειτόν}
οὐδαμῶς.
4
(10) Τὰ δὲ συγκαταθέσεως, οἷον ναί ναίχι.
ρειτόν
(11) Τὰ δὲ ἀπαγορεύσεως, οἷον μή μηδῆτα μηδαμῶς.
6
(12) Τὰ δὲ παραβολῆς ή δομοιώσεως, οἷον ὡς ὡς περ ἥντε
καθάπερ.
ρειτόν
(13) Τὰ δὲ θαυμαστικά, οἷον βαβαῖ.
ρειτόν
(14) Τὰ δὲ εἰκασμοῦ, οἷον ἵσως τάχα τυχόν.
8
(15) Τὰ δὲ τάξεως, οἷον ἔξης ἐφεξῆς χωρίς.
ρειτόν
(16) Τὰ δὲ ἀθροίσεως, οἷον ἀρδην ἅμα ἥλιθα.
ρειτόν
(17) Τὰ δὲ παρακελεύσεως, οἷον εἰα ἄγε φέρε.
ρειτόν
(18) Τὰ δὲ συγκρίσεως, οἷον μᾶλλον ἥττον.
12
(19) Τὰ δὲ ἐρωτήσεως, οἷον πόθεν πηνίκα πῶς.
(20) Τὰ δὲ ἐπιτάσεως, οἷον λίαν σφόδρα πάνυ ἄγαν μά- ^{ρειτόν}
λιστα.
5
(21) † Τὰ δὲ συλλήψεως, οἷον ἅμα δμοῦ ἅμυδις.
14
(22) Τὰ δὲ ἀπωμοτικά, οἷον μά.
(23) Τὰ δὲ κατωμοτικά, οἷον νή.
ρειτόν
(24) Τὰ δὲ βεβαιώσεως, οἷον δηλαδή.
16
(25) Τὰ δὲ θετικά, οἷον γαμητέον πλευστέον.
(26) Τὰ δὲ θειασμοῦ, οἷον εὔοī εὔάν.
- ρειτόν

- αὐτῶν πρέπει νὰ ὑπαχθοῦν ὅσα παριστοῦν τὸν καιρό, ὅπως σήμερον,
αὔριον, τόφρα, τέως, πηνίκα.
- 2) Τὰ ἐπιφρήματα μεσότητας, ὅπως καλῶς, σοφῶς.
3) Τὰ ἐπιφρήματα ποιότητας ὅπως πύξ λάξ, βοτρυδόν, ἀγεληδόν.
4) Τὰ ἐπιφρήματα ποσότητας, ὅπως πολλάκις, ὀλιγάκις.
5) Τὰ δηλωτικὰ ἀριθμοῦ, ὅπως δίς, τρίς, τετράκις.
6) Τὰ τοπικά, ὅπως ἄνω, κάτω, τῶν ὅποιων τρεῖς εἶναι οἱ σχέσεις,
ἐν τόπῳ, εἰς τόπον, ἐκ τόπου, ὅπως οἴκος, οἰκαδε, οἰκοδεν.
7) Τὰ σημαίνοντα εὐχή, ὅπως εἴθε, αἴθε, ἄβαλε.
8) Τὰ σχετλιαστικά, ὅπως παπαῖ, ιού, φεῦ.
9) Τὰ ἀρνήσεως ή ἀποφάσεως, ὅπως οὐ, οὐχί, οὐδῆτα, οὐδαμῶς.
10) Τὰ σημαίνοντα συγκατάθεση, ὅπως ναί, ναίχι.
11) Τὰ σημαίνοντα ἀπαγόρευση, ὅπως μή, μηδῆτα, μηδαμῶς.
12) Αυτὰ ποὺ σημαίνουν παραβολὴ ή δομοίση, ὅπως ὡς, ὡςπερ,
ἥντε, καθάπερ.
13) Τὰ θαυμαστικά, ὅπως βαβαῖ.
14) Τὰ σημαίνοντα εἰκασία, ὅπως ἵσως, τάχα, τυχόν.
15) Τὰ ὄριζοντα τὴν τάξη, ὅπως ἔξης, ἐφεξῆς, χωρίς.
16) Τὰ σημαίνοντα ἀθροιστη, ὅπως ἀρδην, ἅμα, ἥλιθα.
17) Τὰ σημαίνοντα προτροπή, ὅπως εἰα, ἄγε, φέρε.
18) Τὰ σημαίνοντα σύγκριση, ὅπως μᾶλλον, ἥττον.
19) Τὰ σημαίνοντα ἐρώτηση, ὅπως πόθεν, πηνίκα, πῶς.
20) Τὰ σημαίνοντα ἐπίταση, ὅπως λίαν, σφόδρα, πάνυ, ἄγαν, μά-
λιστα.
21) Τὰ σημαίνοντα συνένωση, ὅπως ἅμα, ὁμοῦ, ἅμυδις.
22) Τὰ σημαίνοντα ἀπωμοτικό ὄρκο, ὅπως μά.
23) Τὰ σημαίνοντα κατωμοτικό ὄρκο, ὅπως νή.
24) Τὰ σημαίνοντα βεβαιώση, ὅπως δηλαδή.
25) Τὰ ἔχοντα σημασία ἐπιβεβλημένης ἐνέργειας, ὅπως γαμητέον,
πλευστέον.
26) Τὰ σημαίνοντα θείκη παράκληση, ὅπως εὔοī, εὔάν.

§ 20 (26b) ΠΕΡΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

20

Σύνδεσμός ἐστι λέξις συνδέουσα διάνοιαν μετὰ τάξεως καὶ τὸ τῆς ἔρμηνείας κεχηγός δηλοῦσα.

^{p 643 b} Τῶν δὲ συνδέσμων οἱ μέν εἰσι συμπλεκτικοί, οἱ δὲ διαζευκτικοί, οἱ δὲ συναπτικοί, οἱ δὲ παρασυναπτικοί, οἱ δὲ αἰτιολογικοί, οἱ δὲ ^{p 643 b} ἄπτορ- ρηματικοί, οἱ δὲ συλλογιστικοί, οἱ δὲ παραπληρωματικοί.

^{p 643 b} **⟨1⟩** Συμπλεκτικοὶ μὲν οὖν εἰσιν δοι τὴν ἔρμηνείαν ἐπ’ ἄπειρον ἐκφερομένην συνδέουσιν. εἰσὶ δὲ οἰδε· μέν δέ τέ καὶ ἀλλά ἡμέν ηδέ ιδέ ²⁶ ἀτάρ αὐτάρ ητοι κέν δν.

^{p 643 b} **⟨2⟩** Διαζευκτικοὶ δέ εἰσιν δοι τὴν μὲν φράσιν ἐπισυνδέουσιν, ^{p 643 b} ἀπὸ δὲ πράγματος εἰς πράγμα διειστάσιν. εἰσὶ δὲ οἰδε· ή ητοι ήέ.

²⁸ **⟨3⟩** Συναπτικοὶ δέ εἰσιν δοι υπαρξίαν μὲν οὐ δηλοῦσι, σημαίνουσι δὲ ἀκολουθίαν. εἰσὶ δὲ οἰδε· εἰ εἴπερ εἰδή εἰδήπερ.

^{p 643 b} **⟨4⟩** Παρασυναπτικοὶ δέ εἰσιν δοι μεθ’ ὑπάρκεως καὶ τάξιν δηλοῦ-³ σιν. εἰσὶ δὲ οἰδε· ἐπει ἐπείπερ ἐπειδή ἐπειδήπερ.

^{p 643 b} **⟨5⟩** Αἰτιολογικοὶ δέ εἰσιν δοι ἐπ’ ἀποδόσει αἰτίας ἔνεκεν παρα-⁵ λαμβάνονται. εἰσὶ δὲ οἰδε· ἵνα σφρα δπως ἔνεκα ούνεκα διδ διδτι καθ’ δι τι καθ’ δσον.

^{p 643 b} **⟨6⟩** Ἅπαντρηματικοὶ δέ εἰσιν ἃ δοι ἐπαποροῦντες εἰώθασι ?⁷ συνδεῖν. εἰσὶ δὲ οἰδε· ἀρα κάτα μῶν.

⁹ **⟨7⟩** Συλλογιστικοὶ δέ εἰσιν δοι πρὸς τὰς ἐπιφοράς τε καὶ συλλήψεις τῶν ἀποδείξεων εὑ διάκεινται. εἰσὶ δὲ οἰδε· ἀρα ἀλλά ἀλλαμήν τοί-¹⁰ νυν τοιγάρτοι τοιταροῦν.

^{p 643 b} **⟨8⟩** Παραπληρωματικοὶ δέ εἰσιν δοι μέτρου ή κόσμου ἔνεκεν παραλαμβάνονται. εἰσὶ δὲ οἰδε· δή ρά νύ ποῦ αιτοί θήν ἄρ δητα πέρ πώ μήν ἀν αῦ νύν οὖν κέν τέ.

Τιγές δὲ προστιθέασι καὶ ἐναντιωματικούς, οίον ἔμπης δμως. ¹⁵

§ 20 ΠΕΡΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Σύνδεσμος εἶναι μία λέξη ποὺ συνδέει ἐναν συλλογισμὸ μὲ τάξη καὶ καθορίζει τὴ σημασία του.

Απὸ τοὺς συνδέσμους ἄλλοι μὲν εἶναι συμπλεκτικοί, ἄλλοι δια-
ζευκτικοί, ἄλλοι συναπτικοί, ἄλλοι παρασυναπτικοί, ἄλλοι αἰτιολο-
γικοί, ἄλλοι ἀπορρηματικοί, ἄλλοι συλλογιστικοί, ἄλλοι παραπλη-
ρωματικοί:

1) Συμπλεκτικοὶ λοιπὸν εἶναι ὅσοι ἐκφράζουν τὴν ἔρμηνεία, ή ὅ-
ποια διατυπώνεται ἐπ’ ἄπειρον. Αύτοὶ εἶναι: μέν, δέ, τέ, καὶ, ἀλλά,
ἡμέν, ιδέ, αὐτάρ, ητοι, κέν, ἄν.

2) Διαζευκτικοὶ εἶναι ὅσοι συνδέουν μιὰ φράση, καὶ διαχωρίζουν τὸ ἔνα πρᾶγμα ἀπὸ ἔνα ἄλλο. Αύτοὶ εἶναι: ή, ητοι, ήέ.

3) Συναπτικοὶ εἶναι ὅσοι δὲν δηλώνουν ὑπάρξη, σημαίνουν ὅμως ἀκολουθία. Εἶναι δὲ αὐτοὶ: εἰ, εἴπερ, εἰδή, εἰδήπερ.

4) Παρασυναπτικοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ δηλώνουν καὶ ὑπάρξη καὶ τά-
ξη. Εἶναι δὲ αὐτοὶ: ἐπει, ἐπείπερ, ἐπειδή, ἐπειδήπερ.

5) Αἰτιολογικοὶ εἶναι ὅσοι χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ἀπόδοση αἰτίας. Εἶναι δὲ αὐτοὶ: ἵνα, σφρα, δπως, ἔνεκα, ούνεκα, διό, διότι, καθ’ ὅ, καθ’ ὅτι, καθ’ ὅσον.

6) Απορρηματικοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού, ἐκφράζοντες ἀπορία, ταυτο-
χρόνως συνδέουν. Εἶναι δὲ αὐτοὶ: ἀρα, κατά, μῶν.

7) Συλλογιστικοὶ εἶναι ὅσοι ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ συμπερά-
σματα καὶ τὸν σχηματισμὸ τῶν ἀποδείξεων. Αύτοὶ εἶναι: ἀρα, ἀλλά,
ἀλλαμήν, τοίνυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν.

8) Παραπληρωματικοὶ εἶναι ὅσοι χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν τή-
ρηση τοῦ μέτρου καὶ τῆς κοσμιότητας. Αύτοὶ εἶναι: δή, ρά, νύ, ποῦ,
τοί, θήν, ἄρ, δητα, πέρ, πώ, μήν, ἀν, αῦ, νύν, κέν, γέ. Μερικοὶ δὲ
προσθέτουν καὶ τοὺς ἐναντιωματικούς, δπως ἔμπης, δμως.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. **έμπειρία** στὸ κείμενο. Άπὸ τὴν συνεχῆ τριβὴ μὲ τὰ πράγματα προέρχεται ἡ γνώση. Άρα, ὅταν ὁ Διονύσιος ὀρίζει τὴν Γραμματικὴν ὡς ἔμπειρίᾳ, αὐτὸ φαίνεται νὰ ἐννοεῖ.
2. **ἀνάγνωσις** ἐντριβής: συνήμως τετριψμένη, δοκιμασμένη, μὲ προσωδία, δηλαδὴ μὲ τόνους, πνεύματα, πάθη.
3. **εξήγησις** κατὰ τοὺς ἐνυπάρχοντας τρόπους: σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες ποὺ ἀκολουθοῦνται (καὶ εἶναι οἱ ἀρμόζοντες) ἀπὸ τοὺς ποιητές.
4. **πρόχειρος ἀπόδοσις**: ἐτόμη ἀπόκριση, ὑπάρχουσα ἀνταπόκριση.
5. **γλωσσῶν καὶ ἴστοριῶν**: οἱ λέξεις ποὺ συναντῶνται σὲ κάθε περιοχὴ καὶ οἱ διηγήσεις ποὺ ὑπάρχουν.
6. **ἐκλογισμός**: ἀκρίβεια, ἀκρίβης παράθεση.
7. **κρίσις ποιημάτων**: κριτικὴ στὰ ἔργα, ὡς πρὸς τὴν ποιότητα, τὸν τόπο, τὸν χρόνο ποὺ συνετέθησαν, τὸν λόγο γιὰ τὸν ὅποιο δημιουργήθηκαν.
8. **ἀδιάπτωτος προφορά**: ἡ δέουσα, ἡ ἀπταιστη ἀπόδοση τῶν κειμένων.
9. **βιωτικᾶς**: ὅπως γίνεται καὶ στὴ ζωή, ὅπου μιμούμεθα πρόσωπα καὶ χαρακτῆρες.
10. **τὰ ἔλεγεια**: ποιήματα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ λυπηρὰ τῆς ζωῆς συμβάντα, μὲ θλίψη, μὲ παρηγορητικὰ λόγια, μὲ δρῆνο.
11. **λιγυρῶς**: μὲ δέεια φωνή.
12. **ἐντόνως**: μὲ τονισμένη φωνή, ὅπως ἀρμόζει σὲ ἴστοριες μὲ ἡρωϊκό περιεχόμενο.
13. **ὑφεμένως**: μὲ φωνὴ ποὺ φανερώνει ψυχικὴ διαταραχή, ποὺ λυγίζει ἀπὸ τὸν πόνο.
14. **‘Ο δέκας τόνος** εἶναι ἀνάταση φωνῆς, ἡ **βαρεῖα** εἶναι κάθετη πτώση τοῦ δέκας τόνου καὶ ἡ **περισπωμένη** εἶναι ταυτόχρονα ἀνοδος καὶ κάθοδος.
15. **Τὸ κόμμα**.
16. **Ἡ χάραξη** τῶν στοιχείων εἶναι ἔνα ξύσιμο· τὸ ξύσιμο αὐτὸ τὸ ἔλεγαν γράψιμο, γι' αὐτὸ καὶ τὰ στοιχεῖα ὄνομάστηκαν “γράμματα”. Αὐτὰ γράφει

ο σχολιαστής και σημειώνει τὸ ἔξῆς χαρακτηριστικό: “(τὰ) γράμματα ... ἐντυπούμενα ξυσμόν τινα ἀποτελεῖ καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πτυχίοις ὑποκεψένου κηροῦ· δῆλον γάρ ὅτι ἐν αὐτῷ ἐπενοήθη τὰ γράμματα ἐντυποῦσθαι, ἵνα, ὡς τὸ μέλι πρώτιστον ὅρωμά ἔστι τοῖς ῥρέφεσιν, οὕτω καὶ τὸ περιλειπόμενον ἐκ τοῦ μέλιτος τῆς λογικῆς ἐντεύξεως τε καὶ μαθήσεως ὑποδεκτικὸν εἴη τοῖς παισιν!!! (Commentarius Melampodis seu Diomedis in artis Dionysianae).

17. μυγμός: μούγκρισμα, συριγμός: ἀρχή φωνῆς, δηλαδὴ τὸ μισὸ τῆς φωνῆς.

18. Η κοινή συλλαβὴ ἔχει καὶ μακρὸ καὶ ὕραχὺ χρόνο, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες αὐτοῦ ποὺ σκέφτεται καὶ γράφει.

19. Μπαίνει μπροστὰ ἀπὸ τὸ ρῆμα ἢ τὸ ἀκολουθεῖ. Ο σχολιαστής δίνει παραδείγματα: καλῶς ἥλθεν, ἥλθε καλῶς· σοφῶς ἔφη, ἔφη σοφῶς.

Ο μεταφραστής Νικόλαος Δημητριάδης, πρώην Σχολικὸς Σύμβουλος τῆς Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης καὶ Λέκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀλεξανδρείας, ἀσχολεῖται μὲ θέματα Ρητορικῆς καὶ Φιλοσοφίας ὅπως καὶ μὲ θέματα σχετικὰ μὲ τὴν Ιστορία τῆς Ελληνικῆς Γλώσσας καὶ τὶς ἀπαρχὲς τῆς ἀνάπτυξής της ἀπὸ τὸ σοφιστικὸ κίνημα τῆς Ἀρχαιότητος. Υπὸ ἔκδοσιν εἶναι εἰδικὴ μελέτη γιὰ τὴν ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακὸς. Ἐργα τοῦ εἶναι καὶ “Η Ἀνατομία τῆς Ρητορικῆς” καὶ “Η ὑπεράσπιση τοῦ προφορικοῦ λόγου”.

Τὸ 6ιελίο ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
ἐκδόθηκε ἀπὸ τὴν
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ
μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ γῆρας ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Κυκλοφόρησε τὸν Ἰούνιο τοῦ 2003
σὲ 1000 ἀντίτυπα καὶ σὲ χαρτί Corolla Ivory 140 gr
στοιχειοθετήθηκε ἀπὸ τὴν ISOgraph
τὸ μοντάζ καὶ τὰ φίλμς ἔγιναν ἀπὸ τὸν Ντίμη Καρρά
ἐκτυπώθηκε στὸ ΗΛΙΟΤΥΠΟ
καὶ διελιοδετήθηκε ἀπὸ τὸν Σάκη Δέδε